

2020-06-01

Vem tar hand om våldet?

En kvalitativ undersökning av
kvinnojournrörelsens hbtq-
inkludering

Skriven av Mika Larsson
Handledare Terese Anving

GNVM03, VT2020
Genusvetenskapliga institutionen
Lunds universitet

LUNDS UNIVERSITET

Innehållsförteckning

1.	<i>Inledning</i>	1
2.	<i>Syfte och frågeställning</i>	4
3.	<i>Bakgrund</i>	5
3.2	Nationella effekter av globalt arbete	7
3.3	Riksförbunden Roks och Unizon	9
4.	<i>Tidigare forskning</i>	12
4.1	Att tolka sin nutid från en historia	12
4.2	Att förstå våld i nära relationer – när männen slår.....	13
4.3	Stöd för utsatta hbtq-personer.....	14
4.4.	Våldets lik- och olikheter	16
5.	<i>Metodologi och metod</i>	19
5.1.	Metodologi.....	19
5.2.	Kunskapsproduktion och etiska reflektioner	19
5.3.	Intervju som metod	21
5.4	Transkribering och analys.....	25
5.5	Etiska frågeställningar.....	26
6.	<i>Intersektionella och queera perspektiv på våld</i>	27
6.1	Intersektionalitet	27
6.2	Queerteori	30
6.3	När intersektionalitet och queerteori möts	34
7	<i>Analys</i>	35
7.1	Institutionella och historiska förutsättningar.....	35
7.2	Representation och det binära	47
8.	<i>Avslutande diskussion</i>	54
9.	<i>Litteraturförteckning</i>	57
10.	<i>Bilagor</i>	1
10.1	Intervjuguide	1
10.2	Intervjuer	1

Tack!

Först och främst tack till alla ni som ville dela med er av era tankar och funderingar kring jourrörelsens utmaningar och möjligheter. Ni har lärt mig otroligt mycket och jag är oerhört tacksam för det!

Stort tack även till Clara och Jonas! Genom kris, förvirring, lycka och med otroligt många roliga memes - utan er hade den här uppsatsen aldrig blivit klar!

Tack och hatten av till min handledare Terese Anving som kontinuerligt fungerat som ett roder som sett till att jag hållit rätt kurs under skrivandets gång. Du har verkligen engagerat dig i alla aspekter av uppsatsen och ditt lugn har hållit mig lugn.

Tack till alla vänner som påmint mig om att jag är en liten droppe i ett stort hav när uppsatsen har blivit överväldigande, men att många droppar små även kan bilda en hel å.

Abstract

The aim of this thesis is to study the development of the women shelters movement in Sweden, connected to the inclusion of LGBTQ people in their understanding of violence in intimate relationships. Historically the movement is based on a radical feminist notion where categories like sex are at the core, which is still affecting the work being done today. As method for the thesis, I have conducted semi structured interviews with representatives from various local women shelters, geographically distributed, and divided almost equally between the two national association, Unizon and Roks.

I use a theoretical framework that connects intersectional and queer perspectives to analyze the women's shelters movement, which allows for a more complex understanding of violence. I find that the binary approach to sex is central to understanding violence, and that factors like geographical location, financial situation and cis-heteronormative understandings plays a key part in how the continued inclusion of LGBTQ people can proceed within the movement.

Keywords: binary genders, violence in intimate relationships, intersectionality, queer

Nyckelord: binära kön, våld i nära relationer, intersektionalitet, queer

1. Inledning

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation är ett samhällsproblem med omfattande och allvarliga konsekvenser. Brottsförebyggande rådet släppte år 2014 en nationell kartläggning över brott i nära relationer som visade att nästan sju procent av Sveriges befolkning någon gång har utsatts för våld i en nära relation. De anmälningar som görs visar att var fjärde kvinna utsatts för våld i nära relationer någon gång under sin livstid, och därtill kommer det våld som aldrig anmäls (Frenzel, 2014). Det är då endast de fall som anmäls. Mörkertalet beräknas vara stort och därför råder oenighet kring hur statistiken faktiskt ser ut. Sverige har skapat en bild internationellt att vara ett jämställt land och får i många mätningar höga resultat kring just frågan om jämställdhet. Den ledande förklaringen till det våld som sker är ojämställdhet och ojämnt fördelad makt mellan könen, men den kan inte förklara våld i hbtq-relationer och därför behövs en mer komplex förklaringsmodell vilket jag kommer att bidra med genom mina teorier som ifrågasätter en binär syn på kön. Undersökningar visar att Sverige, trots sina ledande positioner av jämställdhet, är bland de som mäter högst inom EU också när det gäller förekomsten av våld i nära relationer och/eller sexuellt våld mot kvinnor i nära relationer (FRA, 2015). I Sverige var förekomsten av våld (mot kvinnor) i nära relationer år 2012 på 28% jämfört med ett medeltal på 22% inom EU (ibid). Dessa höga siffror kan även förstås som ett resultat av att Sverige tar frågan på allvar, att utsatta anmäler i högre utsträckning och att myndigheter mäter våld noga - vilket snarare antyder att andra länder underrapporterar förekomsten av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Men det betyder också att korrelationen mellan Sveriges vålds- och jämställdhetsnivåer talar för att fler faktorer än jämställdhet är viktiga i arbetet mot våld i nära relationer. När det kommer till våld i nära relation så är det främst män som utsätter kvinnor (i heterosexuella relationer) (BRÅ, 2009), vilket också syns i statistik. För att belysa detta har våldet kommit att benämnas som *mäns våld mot kvinnor* i såväl samhällsdebatten som inom kvinnojour rörelsen.

Kvinnojour rörelsen som den ser ut idag startades på 1970-talet som en reaktion på statens brist på insatser för kvinnor¹ som blev utsatta i sina hem och som behövde fly till skyddade boenden (Nationellt center för kvinnofrid, u.å.). Rörelsen engagerade sig som ett politiskt

¹ Även för våldsutsatta barn och för kvinnor som bara kunde tänka sig att lämna en våldsam relation om de kunde ta med sina barn var insatserna från statens sida otillräckliga. Medan barn ofta varit med i överväganden och omfattats av (främst Unizon-)jourers verksamhet kommer jag i texten att prata endast om kvinnor, eller när det är relevant, flickor, då i egenskap av egna personer och inte som medföljande barn till kvinnor.

initiativ och i solidaritet med de utsatta kvinnorna, med syfte att både driva politiskt förändringsarbete och vara ett skydd och stöd. Det stöd som gavs syftade huvudsakligen till att vara medmänskligt och inte professionellt, något som i stor utsträckning ligger kvar även idag (ibid).

I Sverige finns det två riksförbund inom kvinnojourerörelsen; Roks och Unizon. Roks (Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige) bildades 1984 som ett sätt att kunna organisera kvinnojourerörelsen på riksnivå. Roks är en kvinnoseparatistisk organisation som menar att *”det enda som krävs för att råka ut för sexistiskt hot, våld och förtryck är att identifiera sig som kvinna eller tjej”* (Roks.se, u.å.). Roks arbetar opinionsbildande med syfte att påverka makthavare och ge insyn kring utsatta kvinnor och tjejers situation, och med stödjande verksamheter. Organisationen har cirka 100 medlemsjourer (ibid) med fokus på solidariskt systemskap och belyser möjligheterna som systemskap kan ge gällande stöd och förändringsarbete (Roks.se, u.å.).

Unizon bildades 1996 och hette då Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (SKR) (Unizon.se, 2014). 2015 bytte organisationen namn till Unizon och har idag över 140 medlemsjourer. Unizon är inte separatistiskt och formulerar vikten av att *”alla, oavsett kön, deltar i arbetet för att uppnå ett jämställt samhälle fritt från våld”* (Unizon.se, 2020). De påpekar på sin hemsida att *”våldet inte drabbar alla på samma sätt”* (ibid) och att *”mäns våld mot kvinnor inte är en isolerad fråga utan angår hela samhället”* (ibid). Unizon uttalar också i sitt manifest att de inte har ett separatistiskt synsätt på våldsfrågan utan påpekar istället alla människors lika möjligheter och rättigheter (Unizon, Unizons manifest, 2015).

Denna uppsats syftar till att analysera jourrörelsens inkludering eller exkludering av hbtq-personers utsatthet för våld i nära relationer, vilket är en fråga som har fått ta mer och mer plats inom rörelsens interna diskussioner. När det kommer till våld inom HBTQ-relationer är forskningen begränsad, och det finns ingen entydig kunskap om i vilken utsträckning våldet sker. Samtliga forskare inom fältet är dock överens om att det sker (Holmberg & Stjernqvist, 2005). Holmberg och Stjernqvist påpekar att det finns likheter mellan mäns våld mot kvinnor (i nära relationer) och våld i nära (queera) relationer, men att det även finns många olikheter som gör att relationsvåldet i HBTQ-gruppen *”kräver sin egen kontextualisering och delvis en egen analys”* (ibid, s. 12). Våldet kan exempelvis förstås som en paradox då det utövas av

någon som inte nödvändigtvis innehar en dominerande samhällsposition, men som ändå reproducerar förtryckande strukturer inom relationen (ibid, s. 13).

Våldsutsattheten för hbtq-personer riskeras att inte uppmärksammas av omgivningen, men än värre är att våldsutsatta riskeras att inte få det samhälleliga stöd som de har rätt till hos instanser som socialtjänst, polis, rättsväsende, sjukvård och så vidare. Det är problematiskt att hbtq-personers erfarenheter av våld inte uppmärksammas mer, men det är också en akut fråga som bör utforskas och diskuteras vidare för att förhindra att flera personer med hbtq-erfarenhet utsätts och blir utan stöd. Min förhoppning är att denna uppsats ska kunna bidra till detta arbete.

2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att studera inkludering av hbtq-personer inom den nationella kvinnojoursrörelsen, både när det kommer till representanter på jourerna och de stödsökande. Mäns våld mot kvinnor har varit en fråga som i allt större utsträckning har diskuterats och funnits på den politiska agendan, vilket också har skapat förutsättningar för hur våld i nära relationer ska förstås. Jag menar, i denna uppsats, att det är viktigt att se på hur frågan om våld i nära relation förstås och tolkas för att se vilka grupper i samhället som inkluderas eller exkluderas i stödarbetet.

Med detta som bakgrund har följande forskningsfrågor växt fram:

- Hur förstås våld i nära relation hos de båda riksförbunden?
- Hur ser Sveriges jourrörelse och de två olika riksförbunden Unizon och Roks på inkluderingsarbete med fokus på hbtq-perspektiv, både hos de som arbetar på jourerna och de som söker stöd hos dem?
- Vilka är förutsättningarna för jourerna att bedriva sin verksamhet och hur påverkar dessa förutsättningar möjligheterna till inkluderingsarbete?

3. Bakgrund

Jag gjorde praktik på en kvinnojour hösten år 2019. Sedan en tid tillbaka hade denna jour uppmärksammat frågan om hbtq-inkludering och den fick en allt större plats i jourens interna arbete², bland annat utifrån frågor kring narrativ av våld som jourrörelsen i stor utsträckning arbetar utifrån. Vilken förståelse av våld arbetar jourrörelsen egentligen utifrån? Vilka får plats i den förståelsen och vilka platser får de? När jag bestämt mig för att skriva min uppsats på temat och påbörjat mina intervjuer blev jag invald i samma kvinnojours styrelse och insåg plötsligt att diskussionen pågick såväl internt inom kvinnojoursrörelsen som externt, på sociala medier och olika feministiska plattformar³. Plötsligt blev mitt uppsatsämne en brinnande fråga i samhällsdiskussioner rörande våld i nära relationer, vilket också trappades upp ytterligare när covid-19-viruset började spridas och människor uppmanades till isolering i sina hem, oaktat om hemmet egentligen var den farligaste platsen för dem att befinnas sig på⁴.

Jag kommer inledningsvis att göra nedslag i frågan om kvinnors rättigheter i relation till erfarenheter av våld i nära relationer. Jag kommer att kort presentera de internationella juridiska ramverk som format frågan om kvinnors rättigheter för att sedan fokusera på den lagstiftning och de beslut som fattats i Sverige och hur det har skapat de förutsättningar som kvinnojoursrörelsen verkar inom idag för att slutligen presentera de två riksförbunden Roks och Unizon.

Det finns flera perspektiv som påverkar en människas livssituation och samhällsposition, utöver kön och sexualitet. Jag har dock valt att fokusera på just dessa perspektiv för att jag vill visa att det finns en lucka inom rörelsen, där just kön och sexualitet osynliggörs trots att de samtidigt utgör utgångspunkterna för hela verksamheten. Mitt val baseras på en strävan mot att försöka utröna hur rörelsen ser på just frågan om hbtq-inkludering, främst på grund av förförståelsen att våld ofta läses utifrån ramarna mäns våld mot kvinnor. Dock finns det även kvinnor, och andra kön, som utövar våld i relationer.

² Där väckte diskussionerna frågor i mig som gjorde att jag, också i egenskap av hbtq-person, ville utforska hur våld i nära relationer egentligen förstås och vilka följder det kan få för personer som mig om vi kontinuerligt blir sedda som "den andra gruppen"; "add lgbtq and stir"

³ <https://www.expressen.se/kronikor/cissi-wallin/feminism-ar-inte-en-faddergala-for-alla/>, https://www.qx.se/samhalle/opinion/196549/i-cissi-wallins-varld-far-bara-vita-heterosexuella-ciskvinnor-fran-innerstan-vara-med/?fbclid=IwAR3T99dib4I3haPvzsus4Z6buse0_Wn8XeK2PU7zh2LJaQe1keRsspkzAI8 (båda hämtade 2020-05-12)

https://www.kvinnotryck.se/ska-inte-man-fa-vara-med/?fbclid=IwAR3JwR15Gn28a4oHRSbH-n85h5_8Rj-pptxMZuzARWTNp_t-uC_-42cWeE (hämtad 2020-05-04)

⁴ <https://fn.se/aktuellt/ovriga-nyheter/fn-vald-mot-kvinnor-okar-i-coronakrisen/> (hämtad 2020-05-12)

Kvinnojoursrörelsen befinner sig inom kontexten av att vara en *”feministiskt definierad utoparlamentarisk kvinnorörelse”* (Holmberg & Stjernqvist, 2005, s. 35-36) men också genom att vara en del av ett civilsamhälle som har rötter som sträcker sig längre tillbaka än till 1970-talet (ibid). Frivilligorganisationer har funnits i Sverige i över 100 år och de har haft en betydande roll för att kunna möta medborgares behov och situation där staten inte lyckats. Frivilligorganisationer är en del av det som ofta kallas civilsamhället och som *”kan ses som en motvikt till eller som något annat än staten och marknaden”* (Enander et al. 2013, s. 11). Under 1930-talet blev folkrörelser en del av samhällsutvecklingen, främst genom nära samarbeten med Socialdemokraterna (ibid, s. 12). På detta sätt går det att förstå civilsamhället som en fjärde samhällskraft (till staten, marknaden och media), som dock ofta verkar villkorligt utifrån frågor som ekonomiska resurser och politiskt styre (ibid). Denna bakgrund är viktig för att i större utsträckning kunna förstå handlingar och strategier inom kvinnojoursrörelsen. Med en bakgrund inom civilsamhället och dess utveckling skiljer sig kvinnojoursrörelsen aningen, då jourrörelsen är yngre än civilsamhället i övrigt. Detta har betydelse då civilsamhällets början kännetecknades av ett tydligare stöd och samarbete med staten, medan det yngre civilsamhället istället har påverkats av sin politiska samtid och i större utsträckning skapats som opposition till staten (ibid, s. 12-13).

När staten inte prioriterar välfärdssektorn eller genomför nedskärningar i offentlig sektor tar civilsamhället och ideella krafter på sig att tillhandahålla de samhällsfunktioner som myndigheterna inte längre ger. Detta kan innebära bland annat att ideella organisationer får mer att säga till om och även möjligheter till att utveckla sig själva, och växa (Enander, Holmberg, & Lindgren, 2013). Det innebär också att offentliga sektorn ställer högre krav på *”specialkunskaper och yrkesmässig professionalism från frivilligorganisationer”* (Holmberg & Stjernqvist, 2005, s. 35). Detta blir komplicerat då frivilligorganisationer historiskt (och fortfarande) baseras på en vilja hos enskilda individer att vilja hjälpa eller stötta andra medborgare, på ett medmänskligt plan och inte på ett professionellt plan. Offentliga aktörer ställer krav genom att de tillhandahåller finansiering. Samtidigt gör frivilligorganisationers långa erfarenhet ofta att de har en stor, professionell kunskap kring deras inriktade sakfrågor. Att en välfärdsstat inte kan förse sina medborgare med tillräckligt stöd, gör dessutom att personer tenderar att vända sig till frivilligorganisationer även vid mer komplexa situationer och utmaningar (ibid) och detta leder till att jourer exempelvis tvingas utöka sin kompetens för att kunna möta behov i större utsträckning.

Frågan om mäns våld mot kvinnor, och då framför allt det våld som sker i hemmet, ansågs länge höra till den privata sfären och därmed inte något som offentliga aktörer behövde agera på. Våldet förklarades ofta med ett individualpsykologiskt perspektiv (Lundgren et al. 2001, ss. 14-15). Förklaringsmodellen utvecklades främst av psykologer med kliniskt forskningsurval och våldet kom att knytas till enskilda våldsutövares psykiska "avvikelser", med kopplingar till just den enskilde personens (oftast mäns) personlighet och egenskaper. Här blev konsekvensen att våldet kom att förstås som något som utfördes vid enskilda handlingar av enskilda män som ansågs vara "speciellt onormala" (Lundgren et al. 2001, s. 14) och inte som det strukturella samhällsproblem som präglade de senaste 30 årens föreståelser om våldet (NCK, Våld som privat eller politisk fråga, u.å.). Detta gick ut över våldsutsatta kvinnor som skuldbelades för att vara provocerande eller otillräckliga. Ibland kunde det även förklaras som följd av en dålig parrelation (NCK, Våld som privat eller politisk fråga, u.å.). Konsekvenserna av denna förståelse av våld bidrog till att frågan inte togs upp i nationell eller internationell politisk debatt förrän i början av 1990-talet (ibid) och kunde därför inte förstås som det strukturella problem som idag präglar förståelsen av våld i nära relationer.

3.2 Nationella effekter av globalt arbete

År 1979 antog Förenta Nationerna (FN) den så kallade Kvinnokonventionen vilket fick stor betydelse både för att mänskliga rättigheter ska inkludera kvinnors rättigheter och för att påtala hur diskrimineringen av kvinnor skapar särskilda behov och därmed kräver särskilda insatser (NCK, FN:s arbete mot våld, 2020). Kvinnokonventionen syftar till "avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor" vilket även innefattar mäns våld mot kvinnor, trots att det inte explicit nämns i konventionen (FN, Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor, 1979). Sverige skrev under kvinnokonventionen 1980 och 1993 antogs deklARATIONEN om avskaffande av våld mot kvinnor av FN (ibid). Deklarationens tre huvudpunkter är "FN:s definition av våld mot kvinnor", "våldets grundläggande orsak" och "medlemsstaternas ansvar". Våldet definieras som könsrelaterad och beskrivs vara alla handlingar som kan leda till skada eller lidande för kvinnor, oavsett om det sker i hemmet eller i offentliga rum, orsaken beskrivs genom en historisk ojämlikhet mellan kvinnor och män, där kvinnor är underordnade och medlemsstaterna ges ansvar för att fördöma våld mot kvinnor och uppmanas bedriva en politik som "syftar till att avskaffa våld mot kvinnor" (FN, 1979).

Utöver denna deklaration har det tillkommit kommissioner, handlingsplaner, kommittéer och dylikt (se exempelvis Pekingplattformen, FN:s kvinnokommission, UN Women m.fl) för att synliggöra mäns våld mot kvinnor på såväl nationell som internationell nivå. 2011 kom *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet* (även kallad Istanbulkonventionen), ett juridiskt bindande dokument som började gälla 2014 i Sverige. Detta innebär en tydligare satsning och framför allt ett formulerande kring just mäns våld mot kvinnor som specifik problematik (NCK, Våld mot hbtq-personer - en forsknings- och kunskapsöversikt, 2018). Konventionen innebär att statsparterna ska ”*vidta nödvändiga åtgärder för att med tillbörlig aktsamhet ’förebygga, utreda, straffa och gottgöra våldshandlingar’ som faller inom ramen för konventionen*” (ibid, s. 6).

En händelse gällande mäns våld mot kvinnor som brukar beskrivas som viktig, skedde i samband med att den offentliga utredningen *Sexuella övergrepp* presenterades 1976. Grupp 8⁵ tog initiativ till en aktion som kritiserade dels att utredningens sammansättning innehöll endast en kvinna, dels att den förmedlade en ”föråldrande kvinnosyn” (Eduards, 2002, ss. 80-81). En stor del av kritiken handlade om hur den utsatta kvinnan framställdes i utredningen, som att hennes agerande före våldsbrottet kunde göra henne till medansvarig (ibid). Som svar på denna kritik skapades en ny kommitté bestående av merparten kvinnor, och resultatet kom i form av SOU 1982:61. Utredningen mötte till viss del motstånd som kritiserade hur frågan undersöktes. Detta genererade ett uppmärksammande av både själva sexualbrottsutredningen samt behovet för ett större stöd för utsatta kvinnor. Ur denna diskussion kom idén om kvinnohus – inledningsvis främst i Stockholm och Göteborg – och 1978 startades Kvinnocentrum i Göteborg och blev den första uttalade, kvinnoseparata samlingsplatsen (ibid). Syftet med kvinnohusen var främst att bedriva opinionsarbete kring kvinnors roll i samhället, samt att uppmana kvinnor till deltagande och engagemang utanför hemmet. Däri fanns även syftet att ge akut stöd och hjälp till kvinnor utsatta för våld (Eduards, 2002, s. 81). Detta var startskottet för kvinnojourer och dess rörelse, som spred sig från stad till stad i Sverige.

1981 samlades i Stockholm 16 olika kvinnojourer för ett riksjourmöte. Jourerna samlades kring ett brev till regeringen där de krävde att ”*misshandel skulle falla under allmänt åtal och*

⁵ Lind Pallicki & Miles, 2015, se även <https://video.stockholm.se/video/16395813/grupp-8-och-revolten-mot-manssamhallet>

att staten, inte kommunerna, skulle stå för finansieringen av jourerna” (Eduards, 2002, s. 84). Efter att det hållits ett andra möte i Kristianstad 1982, så bildades Riksorganisationen för Kvinnojourer i Sverige (Roks) 1984. Syftet med riksförbundet var att ” *tillvarata jourernas gemensamma intressen genom att uppvakta politiker och myndigheter, besvara remisser, delta i debatten och stödja forskning om sexualiserat våld*” (Eduards, 2002, s. 84).

På årsmötet 1994 handlade diskussionen om orsaken till mäns våld mot kvinnor där man inte nådde konsensus vilket ledde till att tre jourer avslutade sitt medlemskap hos Roks. Kritiken av Roks radikalfeministiska linje fortsatte under riksträffen i Kiruna 1996 även om inget diskuterades öppet och offentligt, vilket därmed inte heller ledde till några särskilda förändringar internt hos Roks. I interna diskussioner gällande främst mäns inkludering eller exkludering i arbetet mot mäns våld mot kvinnor blev det tydligt hur rörelsen inte var ense i hur frågan om våld skulle drivas, och i sviterna av dessa diskussioner lämnade 16 jourer Roks och bildade en ny riksorganisation; Sveriges Kvinnojourers Riksförbund (SKR) som senare kom att heta Unizon (Eduards, 2002).

1998 arbetades Kvinnofridsreformen fram och innebar att brottet grov kvinnofridskränkning infördes i brottsbalken, vilket synliggjorde mäns våld mot kvinnor i större utsträckning. Då reformen inte ansågs kunna lösa problematiken i sig, lade staten också fram krav på ökad kunskap och bättre förutsättningar för att kunna möta både utsatta och förövare (Lundgren et al. 2001, s. 5). En del av arbetet syftade till att förstå hur utbrett problemet var. Detta ledde till den första stora omfångsundersökningen av våld mot kvinnor i Sverige, och resulterade i rapporten ”*Slagen dam: mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsundersökning*” som publicerades 2001. Undersökningen visade att nästan varannan kvinna har, efter sin 15-årsdag, utsatts för våld av någon man (Lundgren et al. 2001, s. 8). I och med denna undersökning visades det att mäns våld mot kvinnor är ett stort samhällsproblem på strukturell nivå. Det dröjde dock ytterligare innan frågan blev aktuell på den politiska agendan, men detta kan ses som en start på politisk förändring.

3.3 Riksförbunden Roks och Unizon

Trots att båda riksförbunden stod på en feministisk grund, så skiljde sig deras ideologier åt där Roks arbete fokuserade på kvinnoförtryck, medan SRK istället pratade om ojämställdhet (Eduards, 2002, s. 85). SRK drev också en tydligare inkludering av barn, och öppnade upp för

samarbeten med män. Det har samtidigt även funnits nätverk som inkluderat organisationer från båda riksförbunden på regional nivå, vilket Eduards menar går att förstå som ett tecken på en rörelse som är osäker på sin position och inte har funnit en samsyn kring hur arbetet ska bedrivas (2002, s. 85). Roks och SRK/Unizon tillsammans med lokala jourerna fyller ett behov av att dels utbyta erfarenheter kring det interna arbetet, dels visa enad front och därmed få större inflytande kring påverkansarbete.

Roks ingång i frågan om våld i nära relationer är med fokus på kvinnors utsatthet och män som förövare. På sin hemsida skriver de bland annat följande:

”När de [våldsutsatta kvinnorna som sökte stöd, min anm.] kunde tala fritt om kvinnomisshandel utan mäns närvaro, kunde de också stödja och stärka varandra. Kvinnor som levde med våldsamma män fick modet att lämna dem. Detta blev utgångspunkten för kvinnoseparatismen som sedan dess har varit en nödvändig förutsättning för Roks jourverksamhet. De positiva effekterna av att kvinnor hjälper kvinnor i solidariskt systerskap spred sig som en löpeld över landet [...]”

(Roks, Programförklaring, u.å.)

Vidare skriver Roks på sin hemsida att feminism handlar om att ge hjälp, även om de föredrar att kalla det stöd (ibid). Den separatistiska tanken är genomgående i beskrivningarna om verksamheten på hemsidan, i formuleringar så som *”alla kvinnor och män kan träffa en man som slår”* (ibid) och *”det enda som krävs för att råka ut för sexistiskt hot, våld och förtryck, är att identifiera sig som kvinna eller tjej”* (ibid). Kopplat till en inkludering av hbtq-personers utsatthet för våld i nära relationer står att även lesbiska kvinnor kan söka hjälp, men det är den enda inkludering som tydliggörs på hemsidan. Roks säger på hemsidan att våld i samkönade (lesbiska) relationer förklaras utifrån dominerande maktstrukturer i samhället där föreställningen om över- och underordning *”anammats i relationen”* [sic] (Roks, Våld i lesbiska relationer, u.å.). Förbundets vision är *”tillsammans i ett systerskap för en värld fri från mäns våld och förtryck”* (ibid).

Unizon, tidigare kallat SKR, bedriver liknande arbete, men har en annan ingång till frågan. På deras hemsida står följande att läsa:

”Vi som arbetar med våldets konsekvenser ser möjligheterna att förebygga. Vi tror på att bryta kopplingen mellan manlighet och våld. Vi vill se en värld där varje individ får växa upp fri från stereotypa föreställningar om kön. Vi vet att arbetet mot mäns våld mot kvinnor går hand i hand med arbetet för jämställdhet.

Vi tror på att vända på perspektiven, kliva in på nya arenor och synliggöra att mäns våld mot kvinnor inte är en isolerad fråga. (...) Alla vinner på ett jämställt samhälle fritt från våld, och alla behövs i arbetet för att uppnå det. Unizon utmanar var och en att börja med sig själv och sitt närmaste sammanhang.”

(Unizon, Unizons manifest, 2015)

Tro henne Stärk henne
Förmedla Stötta och vägled henne i att själv formulera sina behov, komma fram till lösningar och att ta beslut
säkerhet
trygghet **Var lyhörd**
Ge hopp och Döm inte **Lyssna**
stabilitet **Ta dig tid**
Stötta Be henne
Ha förståelse berätta
Möt henne där hon **♀**
befinner sig **Hjälp utan att "ta över"**
Håll i Håll ut Håll om Håll tyst **Peppa**
Utgå inte från att du vet saker om henne som hon inte själv berättat.

Med dessa ord beskriver Unizons journal kärnan i bemötandet av stödsökande.

Bild från

https://unizon.se/sites/default/files/media/fe_ministiskt_bemotande_svalt_0.jp. Hämtad 2020-05-21

Unizon utgår från ett jämställdhetsperspektiv kopplat till frågan om våld i nära relationer, och några av deras kärnpunkter när det kommer till stödarbete synliggörs i affischen på bilden här bredvid. Unizon har även ett officiellt, uttalat inkluderingsperspektiv utifrån faktorer som hedersrelaterat våld, ålder, missbruk, funktion och permanent uppehållstillstånd (Unizon, Unizons manifest, 2015).

Barnperspektivet är också med i förbundets manifest som separat punkt, där barns rätt att leva fritt från våld med fokus på lagar är explicit (ibid). Unizons hemsida inkluderar uttryckligen hbtq-personer utsatta för våld, oavsett kön eller sexuell läggning och skriver även att de kontinuerligt arbetar för att bättra sitt arbete för att ”bli ännu bättre på att bemöta och nå alla som behöver vårt stöd” (Unizon, Våld i lhbtq-relationer, 2015). Unizon beskriver sin vision som ”ett jämställt samhälle fritt från våld” (Unizon.se, 2014).

4. Tidigare forskning

Efter att ha presenterat hur kvinnojourrörelsens historia i Sverige kan förstås kommer jag nu att övergå till att presentera den tidigare forskning som finns när det kommer till inkludering och exkludering av hbtq-personer inom rörelsen. Flera studier har diskuterat skillnader och likheter mellan våld i nära relationer kopplat till mäns våld mot kvinnor, och våld i nära relationer hos hbtq-personer. Jag kommer här att visa hur förståelsen av våld har sett ut och förstått i tidigare studier samt vilka konsekvenser som forskningen visar på, detta i syfte att skapa förståelse för den historiska bakgrund som hbtq-inkludering inom kvinnojourrörelsen utgår ifrån.

4.1 Att tolka sin nutid från en historia

Mycket av min uppsats, liksom mycket av kvinnojourrörelsen, handlar om en historia av kvinnokamp och våldsutsatthet. Därför blir det viktigt att också ha med ett stycke om just effekterna av att använda en historia i ett nutida arbete. På vilket sätt påverkas nutiden av det förgångna? Glass (2016) menar i sin artikel *Using history to explain the present* att historia kan förstås som något som antingen föds, eller något som performativt skapas. Genom att se på historia som något som föds (*is born*, originaltext) förställs det historiska vara något som skiljer sig från nutiden och som existerat självständigt. Motsatsen till detta synsätt är istället att se historia som något som blir till och skapas genom en nutida performativitet (ibid, s. 93), alltså genom att säga något (i nutid) om det förflutna så återskapas det förflutna och kan således förändras, genom människors valda narrativ om det. Glass skriver att ”*det förflutna inte är något passivt eller objektivt som skapar 'nuet' utan att det är ett verktyg som människor kontinuerligt konstruerar och återskapar*” (ibid). På samma sätt är det viktigt att förstå och kritiskt kunna tänka kring kvinnojourrörelsens historia och det är viktigt att belysa detta för att inte riskera befästa kvinnojourrörelsens historia som något som är objektivt utan snarare som något som återskapas och konstrueras kontinuerligt utifrån rörelsens och dess medlemmars historieberättelser. Glass menar att dessa olika synsätt på historia synliggör maktrelationer, utifrån vem som har makten att skriva historia och bestämma vilka händelser/rörelser/perspektiv som är värda att omnämnas, vilket också blir tydligt i frågan om kvinnojourrörelsen, förståelsen för våld, kön och sexualitet.

4.2 Att förstå våld i nära relationer – när männen slår

Tidigare forskning kring mäns våld mot kvinnor har haft olika förklaringsmodeller för våldet. Historiskt har det förklarats utifrån perspektiv som fragmentering (att det är enstaka händelser frikopplade från varandra), individualisering (att enskilda individer slår och att förklaringen till våldet finns hos den enskilde), socialpsykologiskt (att det handlar om problem mellan två personer i en relation) eller medikalisering (att våldet är symtom på ett sjukt beteende) (Nordborg, 2014, ss. 50-51). Det har även funnits tendenser till att, åtminstone på social nivå, förklara våldet med att förövaren var full eller hade använt droger, att förövaren var arg och tappade kontrollen, och även att våldet sker på grund av biologiska orsaker kopplat till genetik och hormoner (ibid). Ytterligare en förklaringsmodell berör könsmaktsordningen, med den manliga dominansen i fokus. Det har varit den huvudsakliga, samhällliga förståelsen kring våld i nära relation (Donovan & Barnes, 2020, ss. 11-13). Förståelsen har präglats av heterosexuella cis-kvinnors utsatthet av främst heterosexuella cis-män, och har osynliggjort både betydelsen av könsidentitet och sexuell läggning (ibid). Den har även mött kritik utifrån att den endast fokuserar på köns kategorier och således inte förklarar varför det finns män som inte slår – om könstillhörighet skulle vara enda förklaringen till våldet kan inte skillnader i våldsamt mellan män förklaras. Det finns fler maktaspekter än kön (Rogers, 2015 och Ristock, Zoccole, Passande, & Potskin, 2019) och därför har fokus på senare tid i större utsträckning hamnat på just makt (ibid, s. 53-54). För att förstå våld måste maktrelationer och de samhällsstrukturer inom ”*vilken övergreppen möjliggörs, sker och därefter tolkas och bemöts av såväl de närmast berörda som av omvärlden*” (Nordborg, 2014, s. 53) undersökas och förstås i relation till varandra.

Den feministiska forskaren Eva Lundgren är en av de som varit tongivande i att mynta begreppet *normaliseringsprocessen*. Det innebär att både individer i en våldsamt relation och omgivningen runt omkring normaliserar våldet. Utövaren av våld bestämmer det handlingsutrymme och de gränser inom relationen, som först kan tolkas som handlingar motiverade av kärlek och i slutändan kan resultera i att den utsatta måste anpassa sig för att undvika att utsättas för potentiellt dödligt våld. Exempelvis kan detta visa sig i form av svartsjuka. I ett första skede kan förövarens svartsjukebeteenden tolkas som intresse, eller kärlek när den uppvisar svartsjuka. Svartsjukan normaliseras gradvis och partnern anpassar sig för att undvika konflikter och obehag. När den ’mer lättsamma’ svartsjukan vuxit och istället innebär kontroll av vilka partnern får umgås eller ha kontakt med, har beteenden som från början inte hade ansetts normala eller acceptabla blivit normaliserade i relationen och kan

ursäktas eller bortförklaras av båda partners i relationen (Holmberg & Stjernqvist, 2005, ss. 12-13, se även Lundgren, 2001).

De mönster som går att se inom relationer där våld förekommer är att det ofta är en relation som präglas av väldigt starka känslor (Nordborg, 2014). Något som börjar med uppvaktning leder snart till isolering och kontroll, våldsutövaren kan växla mellan värme och våld vilket bidrar till att skapa en normaliseringsprocess hos båda parter. Det sker en ansvarsförskjutning kring vem som 'fel' det är att våldet sker, den utsatta tar ofta på sig skulden och beskyller sig själv för att det egna beteendet ska ha triggat våldsutövarens handlingar. Detta leder sedan vidare till dålig självkänsla hos den utsatta och det blir allt svårare att lämna relationen då ens självvärde kan ha blivit så lågt att en inte anser sig vara värdig en annan, våldsfri relation (Nordborg, 2014, ss. 59-61. Se även Lundgren et al 2001). Med samtliga just nämnda processer som ingår i våldet, blir det viktigt att den utsatta personen får en plats där hen kan tänka igenom och få syn på sin egen vilja, utan hot och våld närvarar. Detta är något som kvinnojourer tidigt var medvetna om och skapade därför en sådan plats, och så även ett riktigt bemötande där kvinnan blir trodd på och stöttad i sin utsatthet (ibid s. 64). Stödsatser behöver avlasta kvinnans skuld och kontinuerligt placera ansvaret där det hör hemma – hos förövaren. Föreställningar av hur ett 'offer'/en utsatt person ska bete sig och vara, samt vilket agerande gentemot våldsutövaren man förväntas ha – alla dessa faktorer gör att det blir särskilt viktigt med kunskap om just våldets mekanismer då det 'icke-ideala offret' [sic] (ibid, s. 67) kan utmana förståelsen för den utsattas situation. Kvinnojourers kompetens och erfarenhet blir därför viktig för målgruppen utsatta kvinnor. Stödet som ges av kvinnojourer är främst utifrån premissen om att de tror på den stödsökandes erfarenheter, ger stödsamtal för att hantera det man varit utsatt för samt ämnar ge skydd i form av boende som förövaren inte har tillgång till.

4.3 Stöd för utsatta hbtq-personer

Forskning visar att kvinnojourer i Sverige historiskt har varit kritiska och negativt inställda till att inkludera även lesbiska kvinnor (Holmberg & Stjernqvist, 2005, ss. 37-38). Exkluderingen av homosexuella cis-kvinnor har på senare tid fått större plats på agendan, där jourer uttryckt dels en medvetenhet kring problematiken att exkludera (lesbiska), dels att gruppen upplever att de inte känner sig välkomna eller som en del av målgruppen när många jourer främst belyser frågan ur ett perspektiv som "mäns våld mot kvinnor" snarare än "våld i

nära relation”. Det har också funnits en tendens hos jourer att uttrycka det som att lesbiska kvinnor inte upplever sig som en del av målgruppen, och därmed istället lägga ansvar hos målgruppen om huruvida de söker stöd hos jouren och inte hos jourerna själva som tydligare måste formulera och kommunicera att även lesbiska kvinnor är välkomna (ibid). Hbtq-inkludering hos kvinnojourer har alltså främst handlat om att inkludera homosexuella cis-kvinnor, vilket har präglat förståelsen av vilka som innefattas under hbtq-paraplyet och därmed begränsat den forskning som går att finna om stöd för utsatta hbtq-personer. Denna samhällsliga berättelse om våld i nära relation skapar hinder i erkännandet av våld i nära relationer hos hbtq-personer, samt försvårar stödinsatser av professionella (Donovan & Barnes, 2020, ss. 11-12). I rapporten *Våldsamt lika och olika* av Holmberg och Stjernqvist visar deras intervjumaterial en bristande förståelse för lesbiska kvinnors utsatthet för våld i nära relation, men att detta är något som vissa jourer arbetar med. Rapporten visar även att det funnits ett antagande hos jourer om att våldet ser likadant ut, i hbtq-relationer som i icke-hbtq-relationer. Detta uttrycks ofta i ett försök att visa en fördomsfrihet samt att inte vilja riskera en uppdelning i form av ”vi och dom” (Holmberg & Stjernqvist, 2005, ss. 38-39). Det är viktigt att påpeka att denna rapport vid det här laget är 15 år gammal och mycket har hänt inom jourrörelsens utvecklingsarbete kopplat till hbtq-inkludering även om detta fortfarande kan räknas som den största nationella rapporten om frågan. I början av detta år (2020) släpptes en ny forskning kring att ”queera narrativen av våld i nära relation” (Donovan & Barnes, 2020), i vilka forskarna visar på de normativa antaganden som görs kring den data som finns på våld i nära relationer. De menar att man inte frågar någon av de inblandade om vare sig könsidentitet eller sexualitet, vilket gör att man kan anta att den data som finns är hetero- och cisnormativ (ibid, s. 3).

2019 kom RFSL Rådgivning ut med boken *Kunskap och erfarenheter av arbete med våldsutsatta hbtq-personer – ett kunskapsstöd från RFSL Stödmottagning* (Werner, 2019). I denna framkom att hbtq-personer har både positiva och negativa upplevelser av att ha vänt sig till exempelvis jourverksamheter och andra insatser som ska skydda när personer utsätts för våld i nära relationer. Många berättade att de har en förväntan om att få ett heteronormativt bemötande och att förtroendet oftast är lågt (Werner, 2019, s. 51). Rapporten visar också på att myndigheter kan ha stor kompetens om våld i nära relation men att snäva föreställningar om förövare och utsatt kan göra att hbtq-personer inte blir förståeliga som varken våldsutsatta eller förövare (ibid). Många vittnar om konsekvenserna av att det språk som används är hetero- och cisnormativt, exempelvis ”kvinnojour”, eller att bli placerad på boende med

(cis)kvinnor och hur det kan upplevas kränkande för exempelvis en homosexuell man (kopplat till att få utstå negativa kommentarer som att inte vara en 'riktig man', eller 'för feminin', båda kommentarer givetvis kopplade till större diskussioner om genus som det inte finns plats för i denna uppsats⁶), och att det för trans- och/eller icke-heterosexuella personer inte nödvändigtvis måste vara en trygg plats (ibid, s. 34-35). Genom att söka stöd på en instans som inte uttryckligen arbetar för hbtq-personer fordras att man måste "komma ut" när man söker stöd. Det kan innebära att riskera bli felkönad, eller att behöva förhandla med sig själv, exempelvis att få stöd för att man är utsatt för våld i nära relation men inte utifrån särskilda utsattheten som homo- och transhat kan innebära (Werner, 2019, ss. 56-57). En person i rapporten från RFSL Stödmottagning är citerad och förklarar hur hen sökt stöd och fått bra stöd för just våldsutsattheten, men att hens partner hela tiden blivit felkönad. Citatet vittnar om att personen är nöjd med stödet men att hen fått förhandla med sig själv, alltså att acceptera och nöja sig med att stödgivaren "pratar om någon helt annan" för att kunna motta hjälpen (ibid, s. 57). Att bli bemött som en hbtq-person kan också innebära att personer från stödinstitutioner missar eller visar minskat fokus på själva våldet och istället mer på det "avvikande" i att vara en person med hbtq-erfarenheter. Att personer med hbtq-erfarenheter blir utsatta för våld i nära relation är ett faktum sedan länge. Nyare forskning visar att homo- och bisexuella är mer utsatta för partnervåld än heterosexuella, där bisexuellas utsatthet utmärker sig särskilt (NCK, Våld mot hbtq-personer - en forsknings- och kunskapsöversikt, 2018). En föreställning om ett mellanförskap där bisexuella inte uppfattas vara "tillräckligt" homosexuella eller "tillräckligt" heterosexuella för att få tillhöra respektive grupper skapar en särskild utsatthet synlig i statistik (CDC, 2018).

4.4. Våldets lik- och olikheter

Den tidigare forskning som finns gällande våld i nära relationer kopplat till personer med hbtq-erfarenhet fokuserar främst på samkönade lesbiska relationer innefattande cis-personer. En av de mest uppmärksammade forskningsrapporterna är *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer* (Holmberg & Stjernqvist, 2005). Där presenteras bland annat "tolkningar av våldet" och här menar författarna att det våld som sker i hbtq-relationer inte skiljer sig från mäns våld mot kvinnor i heterosexuella relationer, utan att det är samma mekanismer. Förövaren använder våld för att uppnå makt och kontroll över sin partner, en

⁶ Se t.ex böckerna *Göra män* av Mats Söderlund, *Av det känsligare slaget* av Lucas Gottzén, *Ta det som en man* av Hampus Nessvold,

makt och kontroll som den anser sig vara berättigad till (ibid: ss. 12-13). Lundgren kopplar dock också ihop normaliseringsprocessen (som nämns tidigare) med konstruerandet av kön och patriarkala strukturer och menar att den maktrelation som skapas i ett (heterosexuellt, cis-) förhållande visar på kvinnans underordnade position i samhället och mannens överordning. Mannen kan förstås som att han *"tänjer gränser för den grad av anpassning och underordning som krävs för att han ska uppleva att han har den makt som han menar tillkommer honom som man [sic]"* (ibid, s. 13), medan kvinnan istället tänjer på sina gränser vad gäller anpassning för att försöka *"leva upp till vad mannen anser uttrycker en god kvinnlighet [sic]"* (Holmberg & Stjernqvist, 2005, s. 13). Kritik har senare riktats mot att normaliseringsprocessen då enbart kan vara möjlig i heterosexuella relationer och andra forskare (se ex. Card, 1995) visar istället på en paradox när normaliseringsprocessen kopplas till samkönade lesbiska relationer. Våldet i samkönade lesbiska relationer är istället en form av "horisontellt våld" (ibid) där varken våldsutövare eller den utsatta innehar maktpositioner i samhället som är under- eller överordnad den andre, men samtidigt skapar våldet förtryckande strukturer i relationen (Holmberg & Stjernqvist, 2005; Card, 1995). Samkönade relationer kan efter den heterosexuella manliga normen och på så vis *"upprätthålla och återskapa strukturer av dominans"* (Holmberg & Stjernqvist, 2005, s. 14). Holmberg och Stjernqvist (ibid, s. 14) menar att de maktstrukturer som existerar i samhället i stort även går att finna i relationer som bryter mot normer, så som klass och "ras"/etnicitet.

Hbtq-personers nära relationer blir särskilt utsatta i ett homofobiskt och heteronormativt samhälle, vilket kan leda till att relationer inte är öppna eller synliga för omgivningen. Parterna i relationen kan därmed bli socialt beroende av varandra i större utsträckning än ett icke-hbtq-par. Motsatsen kan också hända, att relationen är öppen och offentlig, och att man då får ta emot fördomar och negativa yttranden på grund av omgivningens homofobi/heteronormativitet (Holmberg & Stjernqvist, 2005, ss. 22-23). Social isolering är vanligt förekommande i relationer där våld förekommer, men i hbtq-relationer behöver ofta inte våldsutövaren bete sig på något särskilt sätt för att isolera sin partner eftersom det redan finns en form av social isolering (i större utsträckning) i relationer som *"varken är inskrivna eller gestaltade som självklara par"* (ibid). Många gånger saknar paren bekräftelse på sin relation i allmänhet, både av personer i deras privata närhet och samhället i stort (ibid). Att antingen vilja gömma eller hemlighålla delar av ens person gentemot samhället, men hela tiden vara under hot att "avslöjas", eller att vara öppen men inte få bekräftelse av omgivningen, eller till och med tvingas utstå negativa reaktioner och hot kan riskera att skapa

en känsla av maktlöshet. Detta kan skapa ett behov av att ta kontroll över den kanske enda relationen man tror sig kunna kontrollera, och i vissa fall kan detta leda till användande våld (ibid). Med detta vill jag visa att normaliseringsprocesser, och andra våldsprocesser, är både lika och olika i heterosexuella förhållanden och förhållanden mellan hbtq-personer.

5. Metodologi och metod

Här kommer jag att presentera hur jag har gjort mina metodval. Jag kommer att presentera min metodologi och tillvägagångssättet för min materialinsamling och analys. Mitt syfte är att synliggöra vilka förståelser av metoderna som påverkar mitt användande av dem, samt vara transparent kring hur jag nått mina forskningsresultat och kring faktorer som påverkar min forskning.

5.1. Metodologi

När det kommer till frågan om mäns våld mot kvinnor och kvinnors särskilda utsatthet i ett patriarkat är det relevant att förstå bakgrund såväl som ingången i frågan.

Kvinnojoursrörelsen har länge fått kämpa – och inte minst organisera sig – för att bli hörda och för att åstadkomma förändring, eller åtminstone få upp frågan på den politiska agendan. Språk kan därför ses som en potentiell maktkälla för kvinnor att använda sig av, och att det kan finnas möjligheter och kraft i samtal kvinnor emellan. Detta blir också tydligt när det handlar om frågan om våld i nära relationer, där kvinnor å ena sidan gått samman och skapat ett gemensamt språk för mäns våld men å andra sidan tvingas föra interna diskussioner kring föreställningen om kvinnors homogena erfarenheter utifrån kategorin kvinna. Det är aspekter som sexualitet, könsidentitet, föreställningar om ras etc, som också är viktiga för att förstå våldet som utförs i nära relationer – även om det strukturellt sett finns en överrepresentation av just mäns våld mot kvinnor. Här argumenterar jag för en intersektionell och queer förståelse av våld för att få en mer holistisk förståelse för hur både makt och förtryck är föränderliga, vilket jag kommer att återkomma till under den teoretiska delen av uppsatsen. Mitt arbete kommer att sträva efter att behandla subjektet som våldsutsatt som en rörlig och processuell position, vilket innebär att *”forskningens subjekt och objekt utgör delar av samma kontext och inte på förhand är avgränsade från varandra”* (Lykke, 2009, s. 167), i syfte att förstå jourrörelsens utvecklingsarbete kopplat till hbtq-inkludering.

5.2. Kunskapsproduktion och etiska reflektioner

Att skriva en uppsats som till viss del kritiserar aspekter av organiseringen mot mäns våld mot kvinnor, är som kvinna, olustigt. Att förstå vikten av att aktualisera frågan om mäns våld mot kvinnor på samhällspolitisk nivå å ena sidan, å andra sidan vilja värna om inkludering av hbtq-erfarenheter gör att jag konstant riskerar att ställa två olika typer av utsatthet mot varandra – och därmed frånga alla mina feministiska värderingar och min analys kring

intersektionalitet och rörliga samhällspositioner. Det känns som om jag delvis beträder minerat fält, delvis balanserar på en oerhört liten och skör tråd där jag, om jag ramlar åt ena sidan, riskerar underminera en enormt viktig feministisk kamp för kvinnors rättigheter, och om jag ramlar åt andra sidan istället riskerar att osynliggöra hbtq-personers till viss del skilda upplevelser av våld i nära relationer och på så vis även riskerar bekräfta en hetero- och cisnormativ förståelse av omvärlden. Jag landar hela tiden i att det ena inte utesluter det andra, att diskussionen måste kunna och få innebära att ha flera tankar i huvudet samtidigt. Men hur ska jag få fram det i en akademisk text och i ett arbete som också måste vara görbart? Min ideologiska sida vill framhäva komplexiteten av mitt ämne, och min realistiska sida inser att jag också måste böja mig för akademiska regler vad gäller uppsatsskrivande. Det kräver en ödmjukhet inför frågan och att jag närmar mig frågan varsamt, försiktig och framför allt respektfullt. Jag inser att det finns risker för att mitt obehag inför frågan påverkar mitt resultat och menar att en transparens kring obehaget minimerar osynliggörandet av de faktorer som just påverkar resultatet. Genom att ha med en historisk tillbakablick på kvinnojourströrelsen hoppas jag kunna visa på vikten av detta arbete och att det, trots en många gånger hård kamp, har gett stort resultat - och att det samtidigt är viktigt att inte eliminera andra utsatta personers situation i vidareutveckling av kvinnojourströrelsen och framför allt frågan om våld i nära relationer.

Kunskapsproduktion kan med fördel förstås genom en maktanalys där rätten att kunna definiera vad som är kunskap också är starkt knuten till vem som har makt i samhället (DeVault, 1999, s. 1). Feministiska forskare påpekar att en forskares metod inte ska ses 'som ett neutralt verktyg som plockas upp och läggs ner så som man vill, utan istället som handlingar som antyder åtskiljande sätt att förstå världen (min översättning)' (DeVault, 1999, s. 21). Detta synsätt stöds av Sandra Harding (1992) som påtalar vikten av att förstå att feministisk forskning inte enbart handlar om metoden utan snarare om metodologin.

Feministisk forskning skiljer sig mot 'allmän forskning' genom att ha en förståelse för den situation forskaren har, samt att synliggöra att exempelvis kunskapsproduktion historiskt har utgått från positionen av en vit, cis-man (ibid, s. 21-22). Här menar jag att jag, genom att motivera och synliggöra de beslut som tagits under arbetets gång, förhåller mig till och strävar mot att bedriva feministisk forskning.

Haraway (2003) beskriver kunskap som situerad och ifrågasätter därmed tanken om forskning som i sig själv objektiv och neutral. Haraway menar istället att forskning, och i förlängningen

dess resultat, är formad efter forskaren som utför den. Hon ställer sig kritisk till den traditionella tanken om kunskapsproduktion som något som "blir till" genom att en forskare använder sig av verktyg och "ser" sin data, som något som bara "finns", ofta kallat "gudstricket", vilket exempelvis lyser igenom i vetenskapliga artiklar som inte använder jag-form eller inte alls erkänner att forskarens val kan ha påverkan på resultatet. De perspektiv genom vilka forskaren analyserar sitt material påverkar resultatet, och kunskapsproduktion sker utifrån situerad kunskap; kunskap som producerats av en forskare som i sig inte är ett blankt blad. Mitt eget arbete påverkas säkerligen av mitt personliga intresse av att vilja se en inkludering av hbtq-gruppen i samhällsfrågor i allmänhet och kopplat till våld i nära relationer i synnerhet. Det är därför viktigt att ha transparens i de val jag tagit i uppsatsen, eftersom de enligt Haraways koncept om situerad kunskap, påverkat resultaten. Här påverkas resultatet tydligt också utifrån mina teoretiska val och mina personliga förförståelser av frågorna som huvudsakligen består av queerfeministiska analyser.

5.3. Intervju som metod

Mitt syfte med detta arbete är att analysera valet att inkludera eller inte inkludera våldsutsatta hbtq-personer inom Sveriges jourrörelse och hur det kan förstås. För att kunna göra detta kommer jag att undersöka hur den interna diskussionen förs inom de två riksförbunden. Jag har använt mig av intervju som metod och intervjuerna har varit semi-strukturerade och utförts per telefon. Intervjuerna planerades inledningsvis hållas med representanter från de två riksförbunden Roks och Unizon i Sverige för att analysera inkludering och exkludering samt argument för de båda förhållningsätten inom rörelsen.

Jag kontaktade representanter från de två riksorganisationerna Roks och Unizon. Eftersom riksförbunden ska representera sina medlemsjourer i den offentliga, politiska debatten så är det relevant utifrån mitt syfte; att förstå utvecklingsarbetet kopplat till hbtq-inkludering inom kvinnojourrörelsen som helhet i Sverige. Unizon svarade att de kunde intervjuas men Roks tackade nej till att låta sig intervjuas med motiveringen att de får många förfrågningar och ibland behöver avböja. Då valde jag att istället att intervju medlemmsjourer som är anknutna till de båda riksorganisationerna, samt att komplettera med den information som går att finna på respektive riksförbunds hemsida (se förbundens manifest, programförklaring etc). Jag gick in på respektive riksförbunds hemsida och valde sedan slumpmässigt (men geografiskt medvetet) ut ett trettiotal lokalföreningar som jag mailade. Jag har sedan gjort intervju med

alla de åtta som svarat, vilket resulterade i en jämn fördelning mellan medlemsjourer i de båda riksförbunden: en jour utan medlemskap i riksförbund, tre medlemsjourer i Roks, tre i Unizon samt en representant från riksförbundet Unizon. Informanterna hörde alla till kvinnojourer förutom en som tillhörde en ungdomsjour. Under de intervjuer jag gjorde var det några av informanterna som rekommenderade mig att ta kontakt med specifika jourer som har uttalat sig mer explicit kring inkludering- eller exkludering av hbtq-personer, de jag gick vidare och kontaktade fick jag inga svar från och dessa jourer är därmed inte med i mitt underlag. Några av informanterna bad att få se frågorna innan intervjun och då har jag mailat dessa. Detta har tillåtit vissa att förbereda sig och andra inte, vilket därmed kan ha kommit att påverka mitt resultat. Dock är det inget som märkts tydligt i informanternas svar.

Att ha gjort intervjuerna via telefon kan göra att jag har missat ansiktsuttryck och kroppsspråk som kan vara betydande för förståelsen av informantens berättelser (Hallin & Helin, 2018, ss. 62-64). Det kan vara lättare att distraheras av andra saker i rummet när intervjuaren och informanten inte fysiskt sitter i samma rum. Genom att jag tillsammans med samtliga informanter i min studie har bokat in en tid i förväg för intervju, ökar chansen för att informanten (och jag själv) gjort det praktiskt möjligt att sitta i på en fysisk plats som tillåter minimala distraktioner och störningsmoment. Att genomföra intervjuer via telefon kan vara fördelaktigt för informanterna för att det kan skapa en ökad känsla av att vara privat, och det är därmed möjligt att även via telefon få tillgång till förtroendefyllda och bra samtal (ibid).

Genom intervjuer kan man få information om *”vad människor gör eller hur de upplever ett fenomen”* (Ahrne & Svensson, 2015, s. 34) och genom detta kan man även få förståelse om de förhållanden som personer verkar inom. Dock är det viktigt att se intervjuer för vad de faktiskt är; ett nedslag i en viss stund. *”En intervju säger något som stunden då den gjordes”* (Ahrne & Svensson, 2015, s. 35) och inte allt, men om intervjun görs på rätt sätt kan den ändå ge viktiga aspekter och information om hur något kan vara.

Intervju som metod har lyfts inom feministisk forskning som ett sätt att lyfta in kvinnors och andra marginaliserade gruppers erfarenheter, mot bakgrund av att *”traditionella paradigmer har skapats utifrån vad en relativt liten grupp män med makt ansett vara av betydelse och relevans”* (DeVault, 1999, s. 59). Det har varit en utmaning för feministiska akademiker har länge varit att behöva förhålla sig till akademiska riktlinjer och normer, och samtidigt utmana rådande discipliner som bygger på en vit, manlig hegemoni. Utmaningen ligger i att försöka

”skriva in” kvinnors särskilda erfarenheter utan att förvränga eller homogenisera dem. Istället för att prata om enskilda metoder så kan detta feministiska arbete förstås som en strategi, där fokus läggs på en strävan att ha en feministisk ingång till de etablerade procedurerna inom akademien som länge anpassats efter de som innehar maktpositioner i samhället (ibid). Många feminister menar att språket i sig är format utefter en manlig hegemoni och att det redan där försvårar för kvinnor att bli hörda och förstådda utifrån ett ”kvinnligt perspektiv”. DeVault (1999, s. 59-60) ger exempel på uppdelningen mellan arbete och nöje (’work’ och ’leisure’), och menar att det för många kvinnor inte går att dela upp arbete och nöje så som arbete i hemmet, frivilligt engagemang, etc. På samma sätt nämns exempel mellan det privata och det offentliga (’private’ och ’public’), vilket också är en svår och komplex uppdelning i många kvinnors liv. Detta gör att det kan vara svårt att ens tala om vissa ”kvinnliga erfarenheter” eftersom det inte alltid finns ett språk för det, vilket leder till att när kvinnor vill tala om sina erfarenheter kan det tvingas bli *’inte helt rätt’* (ibid, s. 61) eller, genom att försöka använda språket på andra sätt än det vanliga, riskera att bli missförstådd av omvärlden. Det gäller såklart för alla enskilda individer vid olika tillfällen, men feministiska lingvister menar att det rimligen bör hända vissa grupper oftare än andra (DeVault, 1999, s. 61). Detta går att koppla till kvinnors erfarenheter av att inte bli lyssnade till eller att inte tas på allvar i samma utsträckning som män vilket återigen förklarar varför kvinnojoursrörelsen behövt kämpa under så lång tid för att få sakfrågan om mäns våld mot kvinnor på politiska agendan. Denna kamp för att bli lyssnad till kan vara en bidragande förklaring till motståndet som kan påträffas kring inkluderande av nya perspektiv.

Att lyssna på informanten är en stor del av intervjuarbetet, och lyssnandet sträcker sig utöver själva intervjutillfället, till arbetet med transkriberingen och med tolkningen av informantens svar (DeVault, 1999, ss. 66-67). DeVault påpekar att det kan vara viktigt att göra en mer ’fullbordad’ transkribering för att få med det som sägs genom tystnad, harklingar och annat som kan förmedla känslor eller att det finns något som är outtalat. DeVault menar att feministisk forskning bör sträva mot att förstå informantens språk som helhet, i större utsträckning än det som faktiskt sägs (ibid, s. 73). I min egen transkribering av intervjuerna har jag kommenterat när det är en tyst paus, när något annat händer i rummet, när någon stakar eller upprepar sig etc. Dock utgår min analys huvudsakligen från vad som faktiskt sagts i ord än vad som sägs mellan raderna, eftersom intervjuerna huvudsakligen gjorts via telefon. Att göra metoder feministiska innebär inte nödvändigtvis att använda alla verktyg i lådan,

utan snarare att uppmärksamma att val av verktyg är nödvändigt och att det valet påverkar resultatet (ibid, s. 77).

Jag har valt att utföra telefonbaserade semi-strukturerade intervjuer samt till medium grad standardiserade (Trost, 2010, ss. 39-40). Det har inneburit att jag har använt samma frågor i samtliga intervjuer samt att intervjuerna har utförts på samma sätt, men att följdfrågorna anpassats efter de svar som informanten ger, och efter den ordning som jag uppfattat bäst passar samtalet. Frågorna har berört lokala föreningens tolkning av våld, interna diskussioner kring hbtq-inkludering samt förståelsen för rörelsens arbete som helhet (se mer i bilaga 11.1 Intervjuguide). Det har funnits möjlighet för flexibilitet och för att fånga upp ämnen som inte varit planerade i intervjuguiden, för att i så stor utsträckning som möjligt kunnat se och förstå mina frågor utifrån hur informanterna valt att tolka och svara, med möjlighet att fånga tolkningar utanför min egen förståelse av mina forskningsfrågor. Mina intervjuer har bestått av frågor med öppna svar (Trost, 2010, ss. 40-41). Detta innebär att vissa frågor har ställts på ett sätt där informanten kunnat svara och utveckla i sitt svar efter eget tycke och behov, men jag har haft ett tydligt syfte med mina frågor och försökt hålla intervjuämnet till detta intresseområde. När jag skickade ut förfrågan om att få intervjuas om ämnet hbtq-inkludering hos kvinnojourrörelsen var det några som uttryckligen ville intervjuas för att de ansåg att det var en viktig fråga. I själva intervjuerna kan det ha bidragit till en känsla av trygghet hos de informanter som tydligt velat lyfta ämnet, då jag blev någon de kunde berätta för.

Alla intervjuer började med att jag informerade om syftet med min uppsats, att svaren från intervjuerna kommer att anonymiseras, att informanten alltid har rätt att säga pass på enskilda frågor eller avsluta intervjun som helhet, samt var uppsatsen kommer att publiceras när den är godkänd. Sedan presenterade jag mig själv kortfattat, min bakgrund och mitt aktuella utbildningsprogram samt universitetet jag tillhör. Frågorna inleds med en kortare presentation där jag frågar informanten om den egna lokala föreningen. Detta för att dels få övergripande information om hur verksamheten ser ut, dels för att få informanten att börja prata och känna sig bekväm i att den ”äger frågan”. Eftersom jag var medveten om att detta kunde bli ett känsligt ämne, så gjorde jag göra en testintervju för att se hur frågorna och ämnet som sådant togs emot. Efter testintervjun frågade jag informanten hur frågorna upplevdes, om min respekt för arbetet och kvinnojourernas historia lyste igenom, om mina frågor var tydliga i vad de ville komma åt och hur de ämnade utveckla frågan om våld i nära relationer. Test-intervjun gav mig självförtroende att ta mig an de fortsatta intervjuerna samt fick mig att reflektera över

min position som akademiker då testinformanten uttryckte att vissa frågor var väl akademiska och därför kan upplevas distanserade från det verkliga arbetet som utförs. När jag i de efterföljande intervjuerna gav exempel på vilken ingång på frågan jag ville ha, upplevde jag färre frågetecken och förvirring under efterföljande intervjutillfällena. Vilka frågor som ställdes finns att läsa i intervjuguiden, bilaga 10.1.

5.4 Transkribering och analys

Intervjuerna blev 40-75 minuter långa och när samtliga intervjuer hade transkriberats markerade jag de stycken som jag upplevde var relevanta för syftet i min uppsats. Sedan kodade jag de olika markerade styckena och teman utkristalliserade sig. Inom dessa teman utvisade sig underkategorier som jag sedan byggt upp min analys kring (Hallin & Helin, 2018, ss. 74-77). Det fanns gemensamma nämnare kring delar som jag medvetet styrte i intervjuerna, som exempelvis inkludering och synen på våld i nära relation. Även teman som jag inte hade tagit med i frågorna, så som rasism, och språkliga skillnader i hur man beskriver sitt arbete, uppdelat mellan feminism och jämställdhet. Efter att jag delat upp dem började jag analysera utefter dessa tematiska indelningar och på så vis fick materialet styra vart jag skulle gå. Då materialet var rikt och med många olika teman, fick jag välja ut de teman som rörde de delar jag valt att fokusera på i mina forskningsfrågor (ibid, s.76). Jag har använt mig av en tolkande intervjutyp (Hallin & Helin, 2018, ss. 83-93) som utgår från att försöka förstå den andres perspektiv och försöka se på vilken verklighet som skapas i informantens synsätt, samt hur dessa kan förstås. Den tolkande intervjutypen menar att intervjuerna ger kunskap som kan *”ses som ett led i hur informanten konstruerar sin kunskap om fenomenet”* (Hallin & Helin, 2018, s. 89). Här påpekar författarna vikten av att inse att även om man som intervjuare aldrig kan gå utanför sig själv så strävar man ändå mot att försöka *”lyssna på det som sägs och tolka detta utifrån den andres perspektiv: vad är det den andre säger utifrån sitt sätt att se på världen, och hur kan detta förstås?”* (ibid). Detta tillvägagångssätt kan förstås som att forskaren/intervjuaren tolkar det som sägs utifrån en gruppdynamik snarare än enskilda personers åsikter och handlingar. I denna intervjutyp används ofta inte någon intervjuguide, och det är vanligt att göra djupintervjuer där man möter sina informanter upprepade gånger. Jag har dock använt mig av en intervjuguide och har inte intervjuat mina enskilda informanter mer än en gång. Detta kan ha lett till att jag fått svar som inte har kunnat mer än skrapa på ytan på den komplexitet som egentligen finns i frågan om våld i nära relationer och kvinnojoursrörelsens inkluderingsarbete av hbtq-personer. Däremot har jag, precis som Hallin

och Helin skriver (2018, s. 91-92), använt mig av följdfrågor, som en del av att försöka förstå mina informanternas perspektiv.

5.5 Etiska frågeställningar

När man använder sig av intervju som metod är det viktigt att fundera över maktrelationen i mötet med uppsatsens informanter. Jag har kontinuerligt under intervjuerna strävat mot att skapa en trygg och avslappnad känsla eftersom intervjuerna främst har skett över telefon. Därför har min intervjuguide först bestått av frågor där svaren mer självklart "ägs" av informanten, rörande hans tjänster och arbetsuppgifter, frågor där det inte finns något svar som kan uppfattas som mer rätt eller fel. Detta gjorde jag med syfte att få informanten att känna sig bekväm, komma in i tanken på att prata med en främling över telefon, om sitt arbete och de frågor informanten bedriver i sin arbetsvardag. Här gav jag ordet fritt och bad informanterna berätta i generella drag både om sin lokalförening och om sin tjänst. Jag var tydlig med att i början av varje samtal förklara vad deras svar kommer att användas till, att det inte handlar om varje enskild jour utan en strävan om att förstå helheten inom vilken den verkar. Detta är något jag upplevde gjorde informanterna tryggare, då det blev en mindre avgörande position för enskilda personen. Jag har sparat ljudfilerna på en extern hårddisk som bara jag har tillgång till och transkriberingarna av ljudfilerna är anonymiserade och endast indelade i vilket riksförbund de olika föreningarna var medlemmar i. I några av intervjuerna upplevde jag att informanterna kände ett behov av att försvara sig och sina åsikter, som om de antog att jag stod på "andra sidan" av en skiljelinje. I dessa stunder försökte jag låta informanten prata öppet, jag försökte ställa följdfrågor som visade på min förståelse för frågornas komplexitet och känslighet.

6. Intersektionella och queera perspektiv på våld

Som teoretiska utgångspunkter kommer jag att använda mig av intersektionellt och queert perspektiv på våld. Jag kommer att ge bakgrund till intersektionalitetsbegreppet samt presentera queerteori. Jag kommer motivera hur dessa teoretiska förklaringar till våld är de mest relevanta för att besvara mina forskningsfrågor och för att förstå hur kvinnojoursrörelsen har formats och förhoppningsvis även vart den är på väg.

6.1 Intersektionalitet

Intersektionalitet som begrepp formulerades tidigt inom akademien av Kimberlé Crenshaw och uppstod som en kritik mot den vita hegemonin och dess exkluderande praktiker inom feministiska rörelser (Mulinari & de los Reyes, 2010, s. 15). Kimberlé Crenshaw ämnade belysa och synliggöra hur svarta kvinnors erfarenhet kan skilja sig från vita kvinnors och därmed problematisera och utveckla förståelsen av kvinnors erfarenheter som heterogena (Crenshaw, 1991). Intersektionella perspektiv har inom akademien blivit något som forskare förväntas användas inom feministisk forskning (Nash, 2008) och det beskrivs ofta som ett av de viktigaste bidragen till genusforskning och dess angränsande forskningsfält. Med det sagt har många feministiska forskare använt sig av intersektionella analyser utan att använda sig av just termen intersektionalitet, främst i försök att destabilisera kategorin 'kvinna' – för att visa hur olika erfarenheter av att vara kvinna kan se ut då kategorin befolkas av personer med olika intressen och förutsättningar (ibid). Eftersom jag vill undersöka hur våldsutsatthet ser ut och möts hos personer som inte nödvändigtvis passar in i kategorin 'kvinna' är det nödvändigt att ha ett intersektionellt perspektiv som klarar av att innefatta könsidentitet, könsuttryck, sexualitet och övriga maktdimensioner som kan spela in i våldsutövningen och bemötandet av den våldsutsatta.

Just med hänvisning till att intersektionalitet som begrepp har blivit en alltmer självklar del inom feministisk (tvärvetenskaplig) forskning, är det särskilt viktigt att fortsätta utveckla förståelsen av begreppet och hur det ska användas (Nash, 2008). Nash tar upp fyra huvudsakliga aspekter som bör reflekteras vidare kring för att förstå komplexiteten kring ett begrepp som intersektionalitet. Enligt Nash består dessa fyra huvudpunkter av *”brist på tydligt formulerad intersektionell metodologi, förståelsen av svarta kvinnor som huvudsakliga intersektionella subjekt, den inneboende tvetydigheten kring dess definition, och sammankopplingen mellan intersektionalitet och multipla identiteters levda erfarenheter”*

(ibid, s. 4). Det finns för- och nackdelar med att använda en teori där inkludering av flera perspektiv är av största vikt och Nash menar att en svårighet är att balansera nödvändigheten av att förstå och synliggöra kategoriseringar som ”svart kvinna”, och vikten av att ifrågasätta och problematisera själva kategoriserandet.

Kritik mot intersektionalitetsbegreppet innefattar även frågor om vem som förväntas inneha positioner av intersektionella skärningspunkter (Nash, 2008) - gäller det alla identiteter eller endast de marginaliserade identiteterna med multipel utsatthet? Vissa forskare menar att intersektionalitet synliggör alla identiteters olika skärningspunkter, men majoriteten hävdar att det främst handlar om att synliggöra marginaliserade positioner (ibid). Oavsett hur intersektionalitet används, har det bidragit stort som ett teoretiskt verktyg till att förstå identitet och samhällspositioner. Det är viktigt att granska den feministiska historien och dess exkluderingar, och en intersektionell utgångspunkt kan vara hjälpsamt i att förstå hur makt och utsatthet samverkar. Nash förklarar att hon inte ämnar underminera intersektionalitet som begrepp, utan snarare önskar kritiskt granska för att kunna utveckla begreppet vidare samt göra det mer applicerbart och användbart inom forskning.

När det kommer till en svensk kontext så har diskussioner kring makt och intersektionalitet historiskt väckt frågor så som vilka maktpositioner som är mer relevanta eller viktiga än andra, och vilken betydelse det får att makt förstås som kontextbaserad - och samtidigt framhålla vikten av att kön som kategori inte bör undermineras och osynliggöras (Mulinari & de los Reyes, 2010, ss. 15-16). Mulinari och de los Reyes menar att man måste motivera varför maktrelationer är viktiga att analysera och inte bara säga *att* de är det, samt visa på de olikheter såväl som likheter som kan finnas mellan olika maktpositioner. Vidare menar författarna att detta bekräftar vikten av att förhålla sig kritisk till kunskapsproduktion för att minimera risken att befästa ett samhälles ojämlikheter (ibid, s. 16).

Intersektionalitet i Sverige har använts alltmer flitigt av forskning i allmänhet, och feministisk forskning i synnerhet. Men vad innebär det egentligen att ha ett intersektionellt perspektiv? Mulinari och de los Reyes menar att det är viktigt att istället för att se vilken användning feminism kan ha för intersektionalitet, att se ”*vilka frågor intersektionalitet ställer feminism*” (Mulinari & de los Reyes, 2010, ss. 78-79). Författarna tar upp exempel på hur feminism kontinuerligt ifrågasätter en binär uppdelning mellan forskning och politik, där en intersektionell analys blir användbar för att kunna se ”*feminismens anpassning till patriarkala*

institutioner och till det kapitalistiska systemet” (Mulinari & de los Reyes, 2010, ss. 80-81). Här uppmärksammas det problematiska i att se feminism som en enad, homogen rörelse med samma mål i sikte. Istället menar Mulinari och de los Reyes att feminism snarare bör förstås som olika feminismer för att kunna fånga de olika perspektiv som ryms inom begreppet. Detta motiverar användningen av intersektionalitet som analysverktyg.

Intersektionalitet kan bidra till att förstå skärningspunkter mellan olika samhällspositioner. Bland andra Molly Talcott kritiserar den intersektionella metaforen med en sorts vägkorsning, vilket frammanar bilden av att de som möts vid dessa vägkorsningar har tagit en speciell väg för att komma just dit, och således också har en särskild väg att fortsätta framåt. Talcott menar istället att strävan bör vara att se sammankopplingar mellan olika samhällspositioner och då med möjligheten att skapa nya vägar (Hesse-Biber, 2012, s. 17). Detta menar jag är aktuellt för min uppsats då jag strävar efter att se intersektionalitet som en metod för att (tillsammans med queerteori) kunna skapa nya vägar om hur man kan förstå och tolka våld i nära relation.

6.1.1 Intersektionell förståelse av våld i nära relation

När det kommer till intersektionell förståelse av våld handlar det främst om att förstå att kvinnors erfarenheter är heterogena och inte går att förstå endast i egenskap av att vara kvinna (Lockhart & Danis, 2010, s. 29) utan att våld även måste förstås utifrån faktorer som sexualitet, ras, funktion, geografisk plats och många andra. När kvinnorörelsen kämpade för att synliggöra mäns våld som ett samhällsproblem och inte som ett privat problem som drabbade enstaka individer, så samlades man kring just föreställningen om en gemensam erfarenhet – våldsutsatthet i egenskap av att vara kvinna (ibid, s. 1). Mäns våld mot kvinnor uppmärksammades inom olika samhällsfunktioner, så som rättssystemet, socialarbetare, sjukvård etc. och kvinnorörelsens tidiga fokus var att förtydliga att denna utsatthet drabbar alla kvinnor i egenskap av att vara just kvinna. I och med kampen för att göra det privata till politik skapades då en föreställning om ”*den universella kvinnan*” (Lockhart & Danis, 2010, s. 1) vilket samtidigt osynliggjorde många kvinnors särskilda position – en intersektionell analys saknades. Inom ramarna för denna universella kvinna rymdes främst aspekten kön. Tidigt påpekades även en vithetsnorm hos denna universella kvinna, vilket främst många svarta feminister kämpade för att synliggöra, och menade att kön inte är den enda kategorin som formar en kvinnas erfarenheter (Lockhart & Danis, 2010, s. 16). Genom att påvisa komplexiteten i kvinnors erfarenheter och situationer skapas en tydligare helhet och därmed förbättrar möjligheterna till att ge korrekt och lämpligt stöd i utsatthet, anpassat efter

personers faktiska situation och inte efter en mall med en föreställning om att den passar alla, eller att allas våldsutsatthet ser likadan ut (ibid, s. 18-19). Allteftersom rörelsen utvecklades, breddades synen på våld och kom att inkludera fler typer av nära relationer, andra typer av utsatthet än kön och men främst utifrån ett stuprörstänk där enskilda faktorer inte fördes samman för att synliggöra en persons position som helhet. Lockhart och Danis (2010) menar i sin forskning att de vill visa på människors mångfaldiga erfarenheter och samhällspositioner och hur de måste förstås intersektionellt och inte enligt olika kategoriseringar skilda från varandra (ibid, s. 1). Genom att använda intersektionella perspektiv på våld minskar även risken att ställa utsatta grupper erfarenheter mot varandra, där redan utsatta grupper av kvinnor riskerar bli ytterligare marginaliserade. Intersektionella analyser ökar möjligheterna för professionella att erbjuda stöd och råd på rätt sätt med en ökad förståelse för utsatta personers hela livssituation. Medan det finns starka belägg för att den kvinnorörelse som sökte samla alla kvinnors erfarenhet i relation till ett manligt våld har rätt i att det är tillräckligt att vara kvinna för att riskera att utsättas för våld, betyder det inte att alla kvinnor riskerar att utsättas för likadant våld eller lika mycket våld, eller att andra inte riskerar att utsättas för mäns våld. Lockhard och Danis (2010, s. 20) argumenterar för att detta kan möjliggöra en mer korrekt förståelse av makt och maktrelationer kopplat till våld i nära relationer och utsatta personers situation.

6.2 Queerteori

Queerteori kan förstås utifrån en historisk bakgrund av aktivism och kamp för homosexuellas rättigheter (Ambjörnsson, 2010, s. 25), och med en geografisk historia främst centrerad till USA, som kan anses vara ”den moderna queerteorins födelseland” (ibid, s. 9). Givetvis har queera erfarenheter och tankar existerat på andra geografiska platser och under andra tider också. Tidigt i queerrörelsen (först kallad homorörelsen) fanns en strävan mot en gemensam identitet inom gruppen med förhoppning om att skapa en gemenskap i utsattheten och därmed ”kräva lika rättigheter som minoritetsgrupp inom det existerande samhället” (ibid, s. 17). På så vis blev rörelsen mer politisk och utåtriktad. Inom homorörelsen upplevde många lesbiska kvinnor sig exkluderade, eftersom den historiskt sett varit mer inriktad på homosexuella män. Detta ledde därför till en uppdelning, där vissa kvinnor valde att engagera sig i homorörelsen och andra i kvinnorörelsen (ibid, s. 17–18). Troligtvis fanns en exkludering av lesbiska kvinnors hela identitet inom de båda inriktningarna, men där kompromisser fick göras för att kunna vara en del av ett större sammanhang och en mer organiserad kamp. Ofta gick

rörelserna dock ihop med varandra och det kunde bitvis vara svårt att se vad som räknades in i vilken kamp.

Ett av de uttalade målen för queerrörelsen var att skapa allianser och att enas trots interna skillnader, vilket ibland beskrivs som en anledning till queerrörelsens stora spridning (Ambjörnsson, 2010, s. 25). Dock fanns kritik kring huruvida queerrörelsen verkligen representerade alla 'icke-heterosexuella identiteter'. I ett svenskt sammanhang hade Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL) bildats, och gjorde betydelsefulla politiska vinster. Förbundet sägs dock ha bidragit till ett normskapande främst knutet till vita cis-män med medelklassbakgrund (ibid). Genom att RFSL blev alltmer offentlig och representativ på fler officiella delar av samhället, skapades en mer 'anständig gayscen' (ibid, s. 26) där många exkluderades. Homorörelsens fokus på att skapa en homogen enhet som också var 'respektabel' kritiserades än mer när diskussionen om transpersoner lyftes tydligare under 1980-talet. Frågan om huruvida transpersoner och homosexuella hade något gemensamt aktualiserades och skapade debatt inom rörelsen. Genom denna diskussion kom queer att bli användbart då begreppet tillät fler identiteter under samma paraply, utan att exkludera utifrån tidigare nämnda kategorier. Även om begreppet queer är mer inkluderande av olika identiteter i form av genus och sexualitet, så är det fortfarande starkt präglad av en vithetsnorm – mycket på grund av "vita, västerländska bögar i amerikansk storstad" (Ambjörnsson, 2010, s. 30) som haft företräde och maktpositionen inom rörelsen att skriva historien.

I slutet av 1980- och i början av 1990-talet formulerades queerrörelsen och under samma tid började nya diskussioner ta form inom akademien i USA (Ambjörnsson, 2010, s. 35). Frågor kring sexualitet, identitet och samhälle problematiserades med en önskan om större plats för hur sexualitet ska förstås, med fokus på heteronormer kopplat till makt och historia. Här började diskussioner kring hur sexualitet kopplas till genus och hur de båda kan förstås i relation till maktanalyser ta form (ibid, s. 35). Sexualitet i sig var också något som fick stor plats inom queerteori då det förstods som identitet, handling, normsystem och/eller begär (ibid) – sexualitet var mer komplext än som tidigare diskuterat och syftet inom queerteori var inte heller att dela in i kategorier, utan snarare att se samhällets syn på sexualitet och hur sexualitet "ordnas, regleras och upplevs" (ibid, s. 34).

Under mitten av 1990-talet började queerteori ta mer och mer plats även i Sverige, i såväl akademiska rum som kulturella och mer allmänna samhällsdiskussioner. När det kommer till queerteorins internationella akademiska inträde är det viktigt att betona att det härstammar från tidigare forskartraditioner, så som homosexualitetsforskning och feministisk forskning (ibid, s. 37). Detta gäller såväl själva tankeidéerna som att de forskare som främst ägnat sig åt queerteori har hemmahört på genus/homosexualitet/kvinno/feministiska forskningsfält. I Sverige ser det lite annorlunda ut, eftersom det historiskt inte funnits någon institutionaliserad form av homosexualitetsforskning, utan framför allt feministiska studier. Lesbiska, feministiska forskare i Sverige ansåg länge att sexualitet underminerades inom forskning, för att istället ge plats åt betydelsen av kön i arbete i hemmet, maktrelationer på arbetsmarknaden etc.

6.2.1 Queer förståelse av våld i nära relation

Till skillnad från tidigare radikalfeministiska analyser av våld där våldet förstås utifrån en könsmaktsanalys⁷ som ämnar lyfta kvinnors gemensamma erfarenheter av sexuellt våld av män och kvinnors underordnade position i ett patriarkat (Rosenberg, 2015) kan en queer förståelse av våld bidra till en mer komplex helhetssyn av dessa mekanismer.

Ett av de nyare, internationella forskningsresultaten presenterades i början av år 2020 (Donovan & Barnes, 2020). Forskningen argumenterar för att den traditionella forskningen på våld i nära relation varken efterfrågar könsidentitet eller sexuell läggning hos den utsatta eller den som utsätter, vilket riskerar skapa ett antagande om att den data som registreras refererar till enbart heterosexuella (och cis-personer, min anm.) (ibid, s. 3). Inte heller är det redogjorts för hur forskningen avgränsats tills exempelvis cis-identiteter, utan detta är något som främst antagits vilket påverkar resultatet. Detta leder till konsekvenser för hbtq-personer i sitt erkännande som utsatt såväl som i sitt stödsökande (ibid, s. 8). Författarna menar att det måste finnas en bredare förståelse för våld för att bättre kunna ”återspegla en större mångfald inom vilken människor lever ut genus, sexualitet och nära relationer (min övers.)” (ibid, s. 42). Vidare menar de att berättelsen om vem som är våldsutövare och vem som är våldsutsatt, som traditionellt beskrivs bestå av en stark, stor heterosexuell cis-man som utövar våld mot en liten och undergiven utsatt heterosexuell cis-kvinna dels skapar narrativ om våld som främst fysiskt, dels försvårar och förhindrar hbtq-personer att kunna se den egna våldsutsattheten

⁷ Se även *Mellan normalitet och avvikelse* av NCK (2010)

såväl som ett försvårande av hjälpinsatser vid de tillfällen när detta narrativ inte stämmer överens med verkligheten (Donovan & Barnes, 2020, s. 20). Det skapta narrativet kring våld och våldsutsatthet bygger på en binär förståelse av kön såväl som utövare/utsatt, vilket är vad Donovan och Barnes kritiserar i sin forskning. Dock är forskarna noga med att betona att de menar att patriarkala samhällsstrukturer och könsroller har en betydelse även i relationer där det inte finns en heterosexuell cis-man (ibid, s. 9) men att förståelsen för hur våld kan förstås måste inkludera en bredare och mer komplex helhet.

Transkvinnors utsatthet i stödinsatser specificeras främst när det kommer till skyddat boende, då en binär cis-normativ förståelse på kön blir tydlig då transkvinnor inte alltid välkomnas på kvinnoseparatistiska boenden utifrån argument att de inte är ”riktiga kvinnor” och också tillskrivs vara ett hot mot ”riktiga” (cis-)kvinnor (Donovan & Barnes, 2020, s. 14). Även om det finns många delar av våld i nära relation som ser likadan ut oavsett relationsform så finns det också delar som skiljer sig. När det kommer till hbtq-personers relationer finns där även maktrelationer, exempelvis i form av vem som levt öppet med sin identitet/läggning längst, där en person som inte varit öppen lika länge kan vara i en mer utsatt situation. Detta kan handla om att ha haft mindre tid till att känna sig trygg som den man är såväl som att förstå sociala och kulturella normer kring ”vad det innebär att vara autentiskt hbtq” (Donovan & Barnes, 2020) (Donovan & Barnes, 2020, s. 16).

Feministiska forskare inom fältet för våld i nära relationer har främst använt sig av data som har baserats på heterosexuella cis-kvinnors erfarenheter från främst heterosexuella cis-mäns våld, vilket har präglat förståelsen om våld i nära relation som något som utgått från just heterosexuella cis-kvinnors erfarenheter (Donovan & Barnes, 2020, ss. 19-20). Detta innebär inte att mäns våld mot kvinnor inte är överrepresentativt, men att den binära synen på kön och utövare/utsatthet kan påverka forskningsresultat, med konsekvensen att när människor inte passar in i dessa mallar kring de olika rollerna riskerar de att bli ytterligare utsatta då de inte får det stöd de behöver och har rätt till (ibid, s. 20-21). Författarna argumenterar för att ”en låst fixering vid kön som enda linsen att utforska våld genom kan förstås som essentialistiskt” (ibid, s. 24) och menar att intersektionalitet måste appliceras för att förstå komplexiteten när det kommer till våld.

Donovan och Barnes (2020) lyfter tre punkter där forskning om våld i nära relationer står inför utmaningar. Den första punkten berör synen på våld som främst något fysiskt och menar

att det måste till en bredare förståelse kring vad som kan förstås som våld. Den andra punkten rör vid forskarens position i relation till sina informanter, där forskaren tenderar att se på informanternas berättelser just utifrån en binär syn på kön och utsatt/förövare och därmed riskerar missa de våldsnarrativ som befinner sig utanför den traditionella synen. Den tredje punkten åsyftar språkets mening och påtalar att språket har betydelse för statistiska resultat, och de använder frågor kring våldtäkt som exempel. Om informanter tillfrågas om de någonsin har blivit utsatt för en våldtäkt är risken stor att svaren skiljer sig nämnvärt från om man blir tillfrågad att beskriva ”erfarenheter av specifika icke-samtyckande sexuella handlingar” (ibid, s. 36). På grund av frågornas formulering kan därmed specifik information konsekvent gått förlorad och validiteten i sådana undersökningar vara bristande, med underskattning av informanternas våldsutsatthet som resultat.

6.3 När intersektionalitet och queerteori möts

När intersektionalitet kopplas till queerteori bottenar diskussionen kring vilka som ingår i detta ”globala systerskap” som feministiska rörelser ofta refererar till. Crenshaw belyser mellanrummet mellan vita och svarta kvinnors erfarenheter och vitas hegemoniska position globalt. Kritik riktad mot detta ”vi” aktualiseras även när systerskap kopplas till queer feminism och lesbisk feminism – vilka normer kring kön och sexualitet framträder när det globala systerskapet kommer på tal? (Lykke, 2009, ss. 114-119). Här, menar Lykke, skapas en ”*mellanposition* som inbegriper kritik av feminismens huvudspår” (ibid, s. 114), en position mellan en heterosexuell normalisering kring kvinnors erfarenheter, och queerfeminism som ofta fokuserar på homosexuella cis-män och osynliggörandet av andra erfarenheter inom hbtq-spektrat. Det sistnämnda är en tanke som också tenderar att befästa tanken om att kön och sexualitet går att särskilja (Lykke, 2009, ss. 114-115). Det är denna mellanposition jag använder mig av i denna uppsats. Mellanpositionen i att inte tillåtas vara en del av ett feministiskt systerskap när det kommer till att lyfta politiska samhällsfrågor och att inte heller vara förståelig i diskurser rörande våld i nära relationer. Jag menar att det är genom att utgå från en intersektionell förståelse och queerteori som analytiska verktyg som vi kan få syn på – och förstå – komplexiteten i frågan om kvinnojourers rörelsens utvecklingsarbete kopplat till inkludering av hbtq-personer.

7 Analys

I detta avsnitt blir betydelsen av kvinnojourerörelsens bakgrund tydlig, då det ofta hänvisas till en historisk förståelse av våld i mina intervjuer. Man belyser främst en radikalfeministisk förståelse av kvinnors utsatthet för mäns våld. Traditionen av förståelsen om våld utifrån radikalfeminism går att se inom båda riksförbunden, om än i olika stor utsträckning. Analysen arbetas utifrån två huvudrubriker som beskriver *institutionella och historiska förutsättningarna*, samt *representation och det binära*. Underrubrikerna hanterar sedan teman som ekonomi, historia, representation, rasism och geografisk plats. Citaten som analyseras är från mina intervjuer och har blivit anonymiserade. Jag presenterar endast vilket riksförbund de tillhör eftersom det är centralt för undersökningen.

7.1 Institutionella och historiska förutsättningar

I detta avsnitt kommer jag att presentera faktorer som ekonomi, ansökningar, att vara en frivilligorganisation och övriga förutsättningar som kvinnojourerörelsen har att arbeta utifrån. Det kan förstås som de ramar inom vilken rörelsen och föreningarna verkar.

Hur mäter man trygghet? Hur mäter man systerskap?

Hur mäter man tillit? Hur mäter man medmänsklighet?

Allt det här som kvinnojourerna alltid har stått för

Citat från en lokaljour (Roks)

I inledningen av denna uppsats beskrev jag förutsättningarna som kvinnojourerörelsen har att arbeta utifrån, som frivilligorganisationer i Sverige. Detta påverkar möjligheterna och förutsättningarna för att bedriva regelbundet arbete såväl som utvecklingsarbete. Den ekonomiska situationen för majoriteten av lokaljourerna speglas väl i mina intervjuer då finansiering, och svårigheten med den, är ett återkommande tema. Samtliga jourer som jag har intervjuat får ekonomiska bidrag från främst statliga men även kommunala instanser. Socialstyrelsen utlyser årligen ett verksamhetsbidrag för kvinno- och tjejjourer, som främst är för ett kalenderår i taget. Ansökan brukar läggas ut sent på året och beskedet kommer oftast i december, för nästkommande kalenderår. Detta innebär att jourerna planerar sina verksamheter och anställningar utan att ha en garanti för att det ekonomiskt ska kunna

genomförs⁸. Detta menar en av informanterna, kan också vara en påverkade faktor kring hur lokaljourer tänker kring sin hbtq-inkludering. Majoriteten påpekar att de ekonomiska ramarna är en utsatthet för verksamheten och att de *”lever ur hand i mun”*. En informant berättar att det skedde en förändring när lagar och förordningar skrevs i Sverige, och när staten skulle gå in med bidrag i större utsträckning. Hen menar att *”vi skulle bli en maktfaktor, för vi skulle få pengar från staten och inte längre behöva tigga pengar från kommuner och i gåvor”*. Här visas tydligt hur den ekonomiska påverkan på jourernas arbete också påverkar i vidare betydelse, då man ansett att man tidigare behövt *”tigga”* pengar och att i och med statliga bidrag istället kunde bli en *”maktfaktor”* att räkna med. Det här kan ses som en beskrivning för hur kvinnojour rörelsen har ändrat synen på sig själv i stor utsträckning. Från att tidigare ha varit helt driven av volontär arbetskraft och engagemang är det idag fler och fler jourer som eftersträvar en professionalisering och lyfter arbetet som görs som kvalificerat, där både utbildning och erfarenhet krävs på ett mer explicit sätt än tidigare. Idag bärs en stor del av det huvudsakliga arbetet av anställda, även om den arbetsgivande styrelsen ofta består av volontärer. Detta, menar flera informanter, har lett till en förskjutning i synen på det egna arbetet och på sakfrågan.

Det är ju också något som många jobbar för, att vi ska bli professionella och vi ska kunna mäta oss med socialtjänsten. Vi är inte dom här knasbolletanterna som sitter och fikar, det finns en känsla av att man vill bryta sig loss från den här volontärkänslan

Citat från en lokaljour (Unizon)

Här går det att se hur informanten gör en tolkning på den historiska grund som jourrörelsen står på, som bestående av just frivilligt engagerade kvinnor. En tolkning är *”knasbolletanterna”* kan förstås som en internalisering av det motstånd som dessa engagerade och hårt arbetande individer har mött genom åren, och att professionaliseringen lika mycket handlar om att få andra att ändra synen på rörelsen såväl som att inifrån ändra den självbild en har kring sitt arbete. Det blir också tydligt i detta citat hur volontärarbete anses vara mindre professionellt och som något som därmed inte heller tydligt kopplas samman med innehavande av kompetens, med ett avlönat arbete.

⁸ <http://www.terrafem.org/press/pressmeddelande/terrafem-star-utan-pengar-socialstyrelsen-sager-nej> (hämtat 2020-05-12)

Vi vill också ta tillbaka det här med skyddade boenden och säga att det handlar inte bara om skallarm, utan det handlar om att kvinnor behöver fristäder.

Citat från en lokaljour (Roks)

Skyddat boende för kvinnojourer har aldrig varit att vi ska bo innanför murar.

Citat från en lokaljour (Roks)

En informant påpekar att många kommuner försöker ta över skyddade boenden, ofta som en konsekvens av jourernas svåra ekonomiska situation, och även privata aktörer. Följderna av detta blir, enligt mina informanter, att ägandeskapet kring skyddade boende och till viss del även våldsfrågan lämnas/tas över av andra än kvinnojourer, vilket många ställer sig kritiska till. Kritiken handlar främst om att den långvariga kunskapen som jourerna besitter tack vare sitt långa och tidiga engagemang riskerar försvinna om jourerna utesluts ur diskussionen. Det handlar också om att tanken om vad skydd och stöd ska innebära många gånger ser olika ut. Kommuner och privata aktörer tenderar, enligt mina informanter, att fokusera på det yttre skyddet, ett skalskydd. Utsatta personer ska vara *fysiskt* skyddade från sina gärningspersoner. I intervjuerna framkom dock tydligt att kvinnojourers tolkning på vad skydd och stöd bör innebära snarare handlar om ett *inre* skydd.

Flera informanter påpekar att våldsutsatta behöver skydd inifrån, genom stöd i att bryta normaliseringsprocesser som gör att våldet accepteras och blir ”normalt”. Jourerna har sedan starten fokuserat på hur den utsatta ska gå vidare, hur man bygger upp sig själv, och att det oftast inte handlar om så pass livshotande, fysiskt våld som kräver att personer måste bo innanför lås och bom.

Den akuta delen med boendesituation är en tänkbar anledning till varför inkluderingsarbete och kanske även utvecklingsarbete överlag många gånger måste stå tillbaka. Att ha personer som i akuta situationer kommer till jourer och söker stöd och skydd, i kombination med en snäv budget som många gånger kommer med villkor och krav, gör att förutsättningarna för ett genomtänkt, långvarigt förändringsarbete (för t. ex inkludering av hbtq-personer) försvåras märkvärdigt. Väl att notera är även att många finansiella aktörers anslag kräver en ansökan där arbetet tydligt ska fokusera på kvinnors och flickors utsatthet (Socialstyrelsen, u.å.), därav

försvåras möjligheten att tänka utanför ett binärt tvåkönssystem. Det omöjliggör också för verksamheterna att ge stöd åt andra personer än just kvinnor och tjejer. Här baseras alltså förståelsen på våld och framför allt hur arbetet mot våld i nära relationer ska bedrivas, utifrån en binär syn på kön med enda möjliga alternativet 'kvinna' och 'man'. Socialstyrelsen, som är den myndighet där flest jourer får sitt huvudsakliga bidrag ifrån, har uttryckligen formulerat sig med att bidraget ska gynna stöd till våldsutsatta kvinnor och flickor utsatta för mäns våld (ibid). Eftersom de flesta jourer är beroende av just detta huvudsakliga bidrag till sina verksamheter tvingas de därför att anpassa sitt arbete efter Socialstyrelsens formulerande kring kön och våldsutsatthet.

1.1.1. Geografisk plats

I detta avsnitt kommer jag att beskriva hur den geografiska platsen skapar olika förutsättningar för lokaljourer att driva och utveckla sitt arbete.

Jag tänker ibland när man är och pratar med andra jourer att dom har ju så mycket mer möjligheter, att dom har flera anställda, och dom har organiserat sig på ett annat sätt. Då kan man känna att dom möjligheterna har ju inte vi här.

Citat från en lokaljour (Unizon)

En faktor som jag inte hade tagit i beaktning när jag började mitt arbete var betydelsen av den geografiska platsen där en jour verkar. Genom mitt urval av geografisk mångfald inom Sverige såg jag snabbt hur jourer i kommuner med större, geografisk yta mötte andra förutsättningar än de i tätorter eller storstäder. Jourerna på landsbygden och glesbygden nämnde tidigt de begränsande och ibland rent av hindrande förutsättningar genom stora geografiska avstånd till andra jourer. Detta kom att påverka hur placeringar och stöd görs – om man är enda juren på flera mils radie påverkas riskbedömningar av detta, hur en skyddsplacering kan göras så säker och trygg som möjligt för den stödsökande, samt hur stödet kan göras så anonymt som möjligt på en liten ort när många redan känner varandra. Det kom även att påverka i vilken utsträckning man kan välja att vara separatistisk eller icke-inkluderande – om det finns endast en jour på en stor geografisk yta så finns inte samma möjligheter att rikta sig till eller bort från vissa grupper. Istället måste samtliga personer utsatta för våld i nära relation stöttas, förstås och hanteras. Här gäller såklart även flera grupper än hbtq, som minoritetsgrupperna samer, finlandssvenskar med flera men även utsatta

män. De jourer jag har intervjuat som arbetar under dessa förutsättningar och med dessa målgrupper beskriver också utmaningen i att med ofta väldigt små resurser behöva utbilda sig kring olika typer av våldskontexter samtidigt som de redan har en hög arbetsbelastning utifrån att vara enda jouren/individerna som arbetar med frågan i närområdet. I större städer kan det istället finnas flera olika jourer med olika målgruppsfokus, eller bara andra föreningar som arbetar med frågan och därmed kunna ta hjälp av varandra praktiskt såväl som teoretiskt.

7.1.2 Traditionen som påverkar: det har alltid varit en tanke om kvinna till kvinna
Som jag förklarat tidigare i uppsatsen är historisk bakgrund en viktig del för att förstå var rörelsen befinner sig nu samt hur den påverkas av sin historia, än idag. Detta var genomgående i intervjuerna och nedan följer några citat som exemplifierar hur det kom att uttryckas.

I kvinnojoursrörelsen så talar man ju om mäns våld mot kvinnor, att man vill vara tydlig med att det är det problemet som man jobbar med och att man uppmuntras att använda det, inte våld i nära relation eller typ utsatt och våldsutövare. Utan man ska vara tydlig med att det är män som utövar våldet mot kvinnor, det är män som är farliga mot kvinnor. För att man inte ska på något sätt bagatellisera det. För att vi finns ju på grund av att det är ett samhällsproblem, att män utövar våld, utsätter kvinnor för våld i nära relation. Och det står vi alla bakom, så är det ju. Men det är också ett problem, därför att det är lättare att känna sig hemma i en organisation som säger våld i nära relation, om man inte identifierar sig som kvinna utsatt av en man.

Citat från en lokaljour (Unizon)

Det har ju alltid varit den här tanken om kvinna till kvinna

Citat från en lokaljour (Roks)

Inkluderingsarbete är ett stort begrepp med mycket potential, men vad betyder det egentligen? Detta verkar vara en återkommande fråga hos de jourer jag har intervjuat. Många nämner att huvudarbetet är att arbeta med mäns våld mot kvinnor och kopplar detta främst till det samhällseliga patriarkala förtrycket, och kvinnors utsatthet och mäns överordnad inom det. Här menar jag att kvinnojoursrörelsens historia spelar en viktig roll; kvinnors kontinuerliga

positionering som ”icke-man”, vid sidan av mänskliga rättigheter och dess diskurs som i stor utsträckning baserats på en manlig förståelse av världen, som jag påvisade i avsnittet om bakgrunden spelar stor roll. Diskrimineringen av kvinnor måste synliggöras och kräver därför också särskilda insatser. Det var i detta vakuum som kvinnojourer bildades, där kvinnor utsatthet i hemmet uppmärksammades politiskt på ett mer organiserat sätt än tidigare. I och med att man tidigare, och i stor utsträckning fortfarande, behövt kämpa för att uppmärksamma frågan om mäns våld så har följderna blivit ett ifrågasättande (av varierande grad) hos kvinnojourer kring att inkludera även hbtq-personer i frågan om våld. Den historiska aspekten av denna kamp måste tas in i beaktande när man pratar om inkludering inom kvinnojourer, då den är av betydande roll även idag. Detta ifrågasättande av hbtq-inkludering går även att förstå som en rädsla för att kampen för synliggörandet av mäns våld mot kvinnor ska undermineras eller försvinna, vilket jag diskuterar vidare senare i analysen.

I tidigare nämnda citat uttrycks denna balansgång mellan att ha en historisk grundad konflikt i kampen för kvinnors rättigheter och för att lyfta kvinnors särskilda utsatthet kopplat till kön, och hur svårt det kan vara för många jourer att förena denna historia med ett utvecklingsperspektiv där även hbtq-gruppen ska inkluderas. Återigen synliggörs en binär förståelse av kön som påverkar hur arbetet mot våld i nära relationer kan bedrivas.

Det är många som sitter i styrelser och som är volontärer, som är en äldre generation där man inte talar om det här. Det är ju så många jourer ser ut. Och det är lite knepigare då (...) ja, att nu ska vi börja prata om transpersoner. Jag tror bara att det är lite knepigare.

Citat från en lokaljour (Unizon)

När det gäller dagens påverkan av historien så nämner en informant betydelsen av att ha en rörelse som i stor utsträckning består av en äldre generation, där många närmar sig eller har gått i pension. Här belyser informanten relevansen av vilka det är som har varit delaktiga i att sätta agendan för varje enskild lokaljour, och i längden kvinnojourer. En generation som vuxit upp i en radikalfeministisk anda där feminism i Sverige blev mer organiserat och en kraft att räkna med i samhället. Detta kan förstås utifrån flera perspektiv. Det kan göra diskussionen om inkludering mer komplex, som visas i informantens upplevelse, för att deltagarna i diskussionen befinner sig inom olika förståelseramar för omvärlden, och därför

gör olika analyser av frågan om våld. Det kan också vara så att det används som en ursäkt att inte riktigt ta i diskussionen, kanske är det inte bara en äldre generation som tycker att frågan är svår och känslig? De flesta journalister jag har intervjuat har uttryckt att de tycker det är viktigt att ha med hbtq-personers utsatthet när det kommer till våld i nära relationer, men att de saknar konkreta sätt att utföra själva inkluderingsarbetet - tanken är god i teorin, men brister i översättningen till praktiken. Det kan också vara så att detta kan förstås som en åldersdiskriminering där en äldre generation föreställs vara och tänka mindre modernt, mer traditionell och ha svårare för förändring (Sargeant, 2011).

7.1.3 Inkludering: språk och representation

Vi jobbar ju med jämställdhetsfrågor. Men jag skulle säga att den stora frågan vi jobbar med är våld och våldsutsatthet, och mäns våld mot kvinnor, men att vi ser den frågan som den yttersta konsekvensen av att samhället inte är jämställt. Så det blir en jämställdhetspolitisk fråga. Oavsett om man jobbar brett med jämställdhet eller om man jobbar med våldsfrågan, så hänger dom väldigt tätt ihop.

Citat från Unizon-representant

Dom (nya volontärer, min anm.) anmäler sitt intresse om dom vill gå kursen (för nya volontärer, min anm.), och då håller vi en kort intervju innan där vi har uttagning och då handlar det just om hur dom ser på feminism, om dom kallar sig för feminister. (...) Det finns ju en del som menar 'jaa, men jag har förstått att jag brinner för det här men jag kallar mig inte för feminist'. Ja, men då finns det ju nåt att bygga på. Men definierar dom det som att 'ja, men män är bra, så det gör jag inte, för det är att vara mot män', då börjar man tänka att det finns så mycket fördomar **ohörbart** att det tar för mycket energi att jobba med såna människor. Då är dom välkomna tillbaka när dom har förändrat lite av sitt tankesätt.

Citat från en lokaljour (Roks)

Informant: "Jag tror att ett ben dom (Unizon, min anm.) står på hamnar på kvinnojourer, och där har vi en samsyn. Sen har dom andra

ben som dom står på, där vi inte har alls med den... vi jobbar inte med dom frågorna på samma vis.”

Jag: ”Och då är det frågor kopplat mer till att inkludera män till exempel?”

Informant: ”Hbtq-jourer eller, ja.. vad det nu handlar om, där inte vi jobbar specifikt med dom frågorna utan vi jobbar ju mot mäns våld i nära relation och feminism.”

Citat från en lokaljour (Roks)

I mitt material såväl som på de respektive riksförbundens hemsidor finns det en begrepps användning som tydligt skiljer dem åt. Roks pratar om feminism som grunden för deras arbete (Roks, Programförklaring, u.å.) och Unizon använder istället begreppet jämställdhet. Roks skriver i sin programförklaring (Roks, Programförklaring, u.å.) att ”feminism är handling” och att ”feminism handlar om att ge hjälp” (även om riksförbundet säger att de hellre vill kalla det för stöd). Roks skriver att feminism ger kunskap, att jourernas arbete kan förstås som praktisk feminism. Unizon pratar istället om jämställdhet, och skriver i sitt manifest (Unizon, Unizons manifest, 2015) att ojämställdhet finns överallt i samhället och bör gå hand i hand med arbetet mot mäns våld mot kvinnor, samt påpekar att alla behövs för att vara med och skapa ”ett jämställt samhälle fritt från våld”. Detta särskiljande sätt att angripa frågan om våld går att se i mina intervjuer där informanter beskriver sitt arbete som en del i ett jämställdhetsarbete eller som en del i en feministisk kamp, där det tydligt går att se en skillnad beroende på vilket riksförbund man är medlem i.

Bara vi har en tanke när vi pratar med människor om att vi pratar inkluderande, så löser vi allt under vägen

Citat från en lokaljour (Roks)

Egentligen så har vi kanske inte tänkt så mycket på just det utan det är ju... det är ju liksom våldet som är det som är det centrala. Alla som söker hjälp och stöd, tar vi emot. Oavsett vad... vem man är eller vad man definierar sig som.

Citat från en lokaljour (Unizon)

Det som främst nämns som konkreta insatser (främst hos jourer som är medlemmar i Unizon, där det finns en tydligare tanke om att inkludering är önskvärt) för att arbeta hbtq-inkluderande är en övergripande tanke om att ”alla är välkomna”. En informant beskriver inkluderingsarbetet som bestående av mycket symboliskt språk; att ha en prideflagga i fönstret på kontoret eller på hemsidan, att inkludera fler kön när man föreläser om våld etc. Där fortsätter en informant genom att säga att det blir problematiskt eftersom den symboliken inte nödvändigtvis måste innebära att jouren tar emot hbtq-personer, utan även riskeras tolkas som ”vi stöttar er”. Detta är något som är återkommande i mina intervjuer, en tanke och en beskrivning om att hbtq-personer är ”någon annan” än en själv. Citatet ”*vem man är eller vem man identifierar sig som*” visar på en tanke som finns hos flertalet av de föreningar jag intervjuat. Flertalet informanter berättar om ändringar i stadgarna som gjorts i föreningen, gällande målgruppen för verksamheten som bedrivs. Många har där ändrat från att ha (cis) ”kvinnor” som målgrupp till att uttryckligen skriva ”alla som identifierar sig som kvinnor”. Vissa har också breddat målgruppen till att inkludera samtliga personer som inte är cis-män. Här går det att se att det finns en tydlig tanke om vem som *är* kvinna och vem som ”bara” *identifierar sig som* kvinna. Genom att inkludera hbtq-personer i sin målgruppsbeskrivning i stadgarna har alla informanter som berättat om sin ändring uttryckt sig just så, att de gått från att *vara* kvinna till att *identifiera* sig som det. Givetvis är det också viktigt att här nämna att en stadgeändring inte nödvändigtvis innebär att ändringarna implementeras i det konkreta arbetet. Genom att ändra i föreningens stadgar kan det skapa en känsla av att frågan nu tagits på allvar, att en förändring gjorts och således behövs inget vidare arbete med frågan. Att ändra i stadgarna hos föreningar är något som ofta kräver ett årsmöte, ibland flera. Detta gör att föreningen kan ta frågan på allvar en period, genom att exempelvis diskutera frågan i stor utsträckning fram tills beslutstagandet där det fortsatta arbetet riskeras stagnera helt. På så vis blir språket och symbolerna något som både är viktigt, i form av att man kan se sig själv representerad och på något vis synliggjord genom att exempelvis se en prideflagga i fönstret. Samtidigt går det att också att tolka det som att språket och symbolerna blir något som riskerar eka tomt eftersom det inte finns någon tydlig strategi kring hur en inkluderar hbtq-personer inom jourerna, inte heller för att förhindra diskriminerande beteenden internt. Det går också att se en tydlig förståelse för köns påverkan av hbtq-inkludering där nästan alla av de jourer som berättar om sitt hbtq-inkluderande arbete nämner huvudsakligen en inkludering av ”personer som identifierar sig som kvinnor”, inte övriga inom hbtq-gruppen – återigen med en stark koppling till en binär syn på kön där kvinnor och män blir enda alternativen och där endast kategorin kvinnor inkluderas.

Om man lyfter att kvinnor också blir utsatta för våld av andra kvinnor, så blir det som ett hot mot hela idén om att det handlar om patriarkala strukturer i samhället, och så vill man liksom inte ta in det. Man har liksom en bild av att kvinnor är goda och män är onda

Citat från en lokaljour (Roks)

När det handlar om kvinnojourrörelsens arbete har det sedan en tid tillbaka funnits diskussioner kring vilka begrepp som ska användas och vad de bör innehålla. Oftast brukar begreppen ”mäns våld mot kvinnor” och ”våld i nära relation” användas. Detta är något jag tog upp i mina intervjuer, för att få veta hur de olika lokala jourerna förhåller sig till begreppen, om det är något de använder mer än det andra och hur de motiverar sina val. De flesta uppger att de använder sig av en kombination, där de använder begreppet ”våld i nära relation” när de möter enskilda individer i stödsamtal och på skyddsboenden – för att kunna möta den enskildes utsatthet och specifika situation. Begreppet ”mäns våld mot kvinnor” används i högre utsträckning när frågan hanteras politiskt, som ett sätt att få tyngd i sina argument och för att synliggöra den strukturella maktobalansen mellan könskategorierna kvinnor och män. Det är också så frågan om våld beskrivs av exempelvis regeringen (Regeringen, 2020). De flesta av mina informanter uttrycker en frustration och en svårighet kring att föra dessa två perspektiv samman då de båda tappar något viktigt. En lokaljour påpekar att begreppet ”våld i nära relation” och det normkritiska synsätt kring våldsamma relationer skapar ett ifrågasättande av den som kommer till exempelvis socialtjänsten för att få hjälp i sin utsatthet. Detta kan handla om innebörden av en ”nära” relation som många inte alltid kan identifiera sig med, men också den strukturella problematiken kring våldet, där majoriteten av förövarna är män (NCK, Våld i nära relationer, u.å.). Min informant menar att socialtjänsten ombeds ha ett normkritiskt perspektiv och när en kvinna då kommer in på kontoret och berättar att hon är utsatt för våld kan socialtjänstens normkritiska ingång riskera att istället ifrågasätta kvinnans berättelse och tänka att det inte måste vara våldsutsatthet bara för att det är en kvinna, att *”det kan lika gärna vara kvinnan som slår”*. Dessa tankar om det farliga med normkritik kan förstås som ett uttryck för den rädsla som jag upplever att många av informanterna uttrycker; rädslan för att tappa den mark man vunnit under alla decennier av kamp för kvinnors rätt till ett liv fritt från våld. Denna rädsla är något som kan ses som ett mönster inom feministiska kamper (Se ex. Mulinari & de los Reyes 2010, Crenshaw 1991, Nash 2008) där intersektionella förståelser av samhällspositioner riskerar att urvattna olika

kategoriernas utsatthet, däribland kvinnors utsatthet för mäns våld. Det går att tolka detta som en rädsla för att begreppet våld i nära relation och den ”öppna” inställningen till våld ska leda till att frågan om mäns våld mot kvinnor som strukturellt samhällsproblem undermineras. Genom att ha förståelse för den kamp som rörelsen tvingats föra under de senaste 40–50 åren går det att förstå varför rädslan finns. Desto svårare blir det att se hur rädslan bör hanteras för att kunna fortsätta rörelsens utvecklingsarbete framåt, och riskerar att omöjliggöra en genomgående och djupgående hbtq-inkludering.

När det kommer till språk blir det tydligt att nämna andra ord och begrepp som ofta vävs in i kontexten om kvinnojoursrörelsen. Begrepp som kvinna/man och offer/förövare kan med fördel diskuteras vidare då förståelsen av kön kopplat till utsatthet är en avgörande del i hur kvinnojoursrörelsen organiserar sitt arbete. Att ha en binär syn på kön får allvarliga konsekvenser i form av vem som kan få skydd på ett boende eller vem som lätt kan tillgodose sig information kring vart man kan vända sig och var man är välkommen i en utsatt situation. Som flera informanter påtalar så finns det en problematik i att verksamheter säger att de är till för alla men fortfarande heter kvinnojour.

7.1.4 Rasism och vithetsnormer, externt och internt

En av de saker som kommit fram under mina intervjuer är den vithetsnorm som finns internt inom rörelsen, med en föreställning om kulturella skillnader och en tanke om ”vi och dem”.

Vi ska utveckla och mer nå nyanlända och nå dom som inte har språket, och jag tänker att där kommer vi stöta på problem som inte är lika vanliga bland våra etniskt svenska kvinnor, som har en utbildning eller som har en grund i Sverige och kan ordna en bostad om dom behöver. Dom har mer svårigheter helt enkelt.

Citat från en lokaljour (Unizon)

Eftersom det är en skola med mycket barn från andra kulturer och att det är så skamfullt att prata om sånt i den kulturen så vi fick inte ta det. (...) Vi utvecklade ett utbildningsmaterial utifrån dom premisserna

Citat från en lokaljour (Unizon)

I det första citatet ovan går det att tolka som en reflektion kring klass och segregation, och att samhällsgrupper har olika förutsättningar att få tillgång till boende, utbildning och så vidare. Det går också att se ett ihopklumpande av samhällsgrupper där alla "icke-etniskt" svenska kvinnor föreställs vara i denna utsatthet. Klass och ras vävs tydligt samman och knyts till varandra. Tanken om att en icke-vit person dels kan vara född i Sverige, dels tillhöra någon annan klass än arbetarklassen kan tolkas som svår att sammanföra. I det sista citatet kan man se hur rasistiska föreställningar om kultur finns på olika områden i samhället och svårigheten i att bryta mönstret när rasism bekräftas och på så vis befasts. Flertalet av de jag intervjuar påtalar en vithetsnorm inom föreningen, både på riksnivå och lokalnivå. De berättar att majoriteten av de som är engagerade, i verksamheten såväl som i styrelsen, och de som är anställda kan förstås utifrån en samhällsposition av vit, "etnisk" svensk. Några påtalar också en akademisk representation, något som skulle kunna skilja sig mellan de geografiska platserna där jourer i mindre orter framhäver främst sitt engagemang, och jourer i större städer snarare trycker på en professionalism kopplat till arbetet som drivs. Flertalet jourer påtalar språk som faktor när de arbetar och uttrycker avsaknaden av språkkompetens utöver svenska och engelska. Här beskriver en informant en dubbeleggad inställning då hen under samma intervju först menar att väldigt få personer med andra språkbehov än svenska och engelska kontaktar jouren, för att senare i intervjun uttrycka att jouren inte har kommit särskilt långt kring språkkompetens men att det är svårt att "välja" för att det hade krävts många fler språk för att möta behovet. Detta kan man tolka som en svårighet att *på riktigt* arbeta för inkludering på jourerna och här går det att se vilken makt som jourerna besitter, när de kan säga att det både finns och inte finns ett språkbehov som inte möts: å ena sidan finns en föreställning om en kulturell skillnad där "icke-svenska" personer har en större utsatthet och därmed behöver mer stöd, och å andra sidan uttrycks vithetsnorm och en överrepresentation av svenska som enda språkkompetens.

Kultur är ett begrepp som återkommer under mina intervjuer, främst i relation till "andras kulturer" som mer våldsamma, mer traditionella och mindre jämställd. "Den andra" tolkas underförstått som en icke-svensk, icke-vit person. Vissa informanter berättar om hur jourer blivit avrådada att prata med ungdomar om sex, normer, samtycke, våld och liknande med skolklasser och grupper med personer "från andra kulturer", att det ska finnas en skam i att prata om vissa frågor och att man hellre ser att de inbjudna jourerna håller sig till andra ämnen som föreställs vara mindre laddade. Det kan även komma inifrån organisationen. En informant berättar om en volontär som upprepade tillfällen uttryckt sig rasistiskt. Här sa

informanten att det var svårt att få stöd i föreningens stadgar för att utesluta personen, så man lät volontären vara kvar men försökte istället undvika att volontären skulle träffa personer som rasifieras. Detta kan förstås som ett motstånd till verklig förändring, att man ser ett problem inom jouten men inte tar det tillräckligt mycket på allvar och inte heller känner sig backad av organisationens uppbyggnad. Stadgar, som är pelarna som en organisation byggs på, blir således ett hinder för att försäkra att stödsökande skyddas från rasism, vilket också påvisar en hegemonisk vithet där situationer som dessa *kan* sopas under mattan – med stöd från föreningsstadgar. Överlag pratade många informanter om vikten av att ha ”vettiga åsikter” och ”sunda värderingar” utan att egentligen kunna redogöra för hur föreningen hanterar de tillfällen då personer med ”dåliga” värderingar och åsikter engagerar sig, ej heller vad som uppfattas som goda och vettiga värderingar – förutom det väl klingande men svårtolkade ”alla människors lika värde”. Frågan om hur en sådan stor tanke konkretiseras kvarstår.

7.2 Representation och det binära

Här kommer jag nu att se på vikten av representation och hur det kan få betydelse för hur arbetet bedrivs, och till viss del även *att* arbetet bedrivs - kopplat till hbtq-inkludering.

Vi måste ha hjälpt kvinnan att fundera på vilka olika sorts
människotyper du kommer att möta på vår jour

Citat från en lokaljour (Roks)

Man måste scanna utsattheten på ett annat sätt

Citat från en lokaljour (Roks)

Vad händer om jourkvinnan som ska ge stöd själv är hbtq-person? I mitt material från intervjuerna går det att läsa in ett tyst samförstånd kring att den som ger stöd automatiskt antas vara en heterosexuell cis-person, och därför måste ges rätt förutsättningar att möta ”olika sorts människotyper”, alltså ”den andre” som i detta fall kan förstås vara en person med hbtq-erfarenheter. I mina intervjuer har jag frågat hur representation av hbtq-personer ser ut inom organisationen lokalt. Är det något de tänker på vid rekrytering, något som de medvetet arbetat med? Syftet med min fråga var att se om själva arbetet för hbtq-inkludering skiljer sig åt mellan de jouter som har anställda och volontärer som själva tillhör hbtq-gruppen, eller

inte. Några informanter tyckte att det var svårt att svara på, dels för att det inte är något som specifikt efterfrågas vid anställningsintervju (för att inte riskera diskriminering (DO, 2020)), dels för att det kan vara känslig information att berätta för andra på sin arbetsplats/lokal förening. Dock går det att avläsa från mina intervjuer att de lokaljourer som relativt snabbt och enkelt svarade att hbtq-representation finns inom föreningen också har en tydligare riktning i sitt inkluderingsarbete, där man även i vissa fall resonerade att detta säkerligen har bidragit till deras inkluderingsarbete och kompetensnivå gällande arbetet. Omvänt gäller flera av de som svarat att representationen är låg, alternativt att de kände sig obekväma att svara på frågan alls. I dessa intervjuer uttrycktes även fler frågor och en otydlighet kring hur hbtq-inkluderingen ska se ut och hur mycket fokus som ska läggas på arbetet, samt påpekade att representation av hbtq-personer internt inte spelar någon roll för själva arbetet.

De jourer som svarar att de antingen inte har en bra representation av hbtq-personer på jouren, eller att de inte vill/kan svara på den frågan utifrån diskrimineringsgrunder, pratar ändå om vikten av representation – men i förhållande till etnicitet. Där förekommer tankar rörande mångfald, språklig kompetens, kulturell förståelse som motivering för just vikten av representation. När det kommer till hbtq-personers representation svarar samma informanter att det inte handlar om att någon måste ”vara” hbtq, utan att det räcker med att man ”kan” hbtq. Här syns en tydlig skillnad mellan vilka som kan ”vara” en kunskap och vilka som ”kan ha” kunskap. Det går att se en tanke om att alla ”kan” hbtq-inkludering samtidigt som det inte finns något uttalat arbetssätt kring hur det ska gå till. Risker är att det kan leda till en essentialisering kring vad det kan innebära att vara hbtq-person, där själva ”varandet” blir till ”görandet” – en föreställning om att genom att ha en representation av hbtq-personer på arbetsplatsen så behövs inget annat arbete göras, vilket begränsar ansvaret för hbtq-inkludering på hbtq-personer. Dock är det anmärkningsvärt hur det skiljer sig mellan jourerna hur de ser på representation, där vissa grupper blir viktiga att representera internt just utifrån ett ”varande” medan andra grupper föreställs snarare handla om en kompetensfråga som sitter utanför den egna kroppen.

En informant uttryckte att det i deras lokala jour inte handlade om att det fanns ett motstånd per se, utan att alla var överens om att det var viktigt med hbtq-inkludering. Däremot fanns det många frågor kring hur det kan förenas med jourens historia och traditionella arbete. Informanten förklarade att de ville arbeta för en bra hbtq-inkludering och samtidigt behålla

den kritiska analysen av mäns våld mot kvinnor. Detta går att tolka som att det faktum att kvinnojour rörelsen bygger på en radikalfeministisk förståelse av våld samt på en separatism gör att inkluderingsarbete kan behöva börja med en diskussion kring grundläggande antaganden och förståelser om kön och sexualitet.

Många jourer pratar om inkluderingsarbete men när det ska genomföras i praktiken blir arbetet desto mer odefinierat och otydligt kring vad som konkret ska genomföras och hur det ska genomföras. Hur kan det förstås inom ramen för det som informanterna upplever och berättar om?

Perspektiven, dom är ju representerade i rummet

Citat från en lokaljour (Roks)

Det finns ju ingen uttalad strategi för att inkludera fler perspektiv eller fler typer av personer, hur man nu ska uttrycka det. Det finns det inte, det är ganska mycket upp till varje valberedning varje år, tror jag, hur man ser på saker och ting. Så det varierar väldigt mycket. Men jag skulle säga att dom flesta inom vår rörelse är ju vita cis-kvinnor

Citat från lokaljour (Roks)

Jag tror att man kör som att det är självklart om man går med här, att man har en god grundsyn på människan och att alla är lika mycket värda. Men jag tror inte att man tar i det, på riktigt liksom

Citat från lokaljour (Unizon)

Inkluderingsarbetet beskrivs också i stor utsträckning handla om att inte vilja säga nej till någon, att ”välkomna alla”. Detta är dock en tanke, och ett arbetssätt, som visat sig vara bristande då hbtq-personer i undersökningar (Werner, 2019) visar sig behöva uttryckligen vara tilltalade, att man sällan upplever sig inkluderad i begreppet ”alla”. Detta gäller även i begreppet ”mäns våld mot kvinnor” där hbtq-personer upplever sig exkluderade om man har relationer som skiljer sig från heterosexuella, (monogama) cis-relationer (ibid). Här bör också tilläggas att några informanter berättat att de försökt ta diskussionen inom sitt riksförbund, i ett försök att ”driva på detta inifrån, att ändra riksförbundet. Men det gick inte, vi får göra det själva”. Några informanter menar att det finns en diskussion och en vilja att arbeta mer

hbtq-inkluderande, men många beskriver en känsla av att det tar stopp i diskussionen, att man inte kommer vidare och därmed lämnas jourerna till att göra ett eget, lokalt arbete utan aktiv stöttning från något riksförbund.

7.2.1 Separatism och förväntan om en enad feministisk front

Det går att förstå kvinnojoursrörelsen som uppdelad efter separatistiska rum – och icke-separatistiska rum. I detta avsnitt diskuterar jag vad separatism egentligen kan innefatta utifrån mina informanternas svar.

Roks kan ju vara ganska rigida i sina ställningstagande på det sättet att man kanske väljer bort att delta i sammanhang där man skulle kunna påverka politiskt men där man inte håller med om exakt allt som sägs till exempel. Och det gör väl också att många jurer uppfattar det kanske som att Unizon är mer en framåtrörelse

Citat från en lokaljour (Roks)

Dom (Roks, min anm.) tillåter inte män att vara aktiva. Och det beror ju på att man inom Roks ser det här som en kvinnofråga. Och vi ser det som en samhällsfråga, där alla ska vara med och bekämpa det här våldet. Det är inte bara kvinnor som ska göra det. Och det är väl det som skiljer oss åt.

Citat från en lokaljour (Unizon)

När vi har gemensamma träffar (...) så är det alltid den här frågan som kommer upp, liksom 'jaja, men ni har ju män som är aktiva', eller 'ni har ju män som stödmedlemmar' - och där tar det liksom slut. Sen kommer vi inte längre

Citat från en lokaljour (Unizon)

Separatism har varit en röd tråd genom kvinnojoursrörelsen (Roks.se, u.å.), mycket på grund av att den dels uppkommit i en era där radikalfeminism var betydande, dels för att frågan om kvinnors rättigheter (till ett liv fritt från våld och förtryck) många gånger har åsidosatts eller osynliggjorts (Lundgren, Heimer, Westerstrand, & Kalliokoski, 2001). Beslutet om separatism eller inte är ett aktivt val som samtliga informanternas lokaljour har tagit, ibland efter

långa diskussioner. Att vara separatistisk inom kvinnojourer innebär att inte inkludera (cis)-män, men kan även i förlängningen leda till att hbtq-inkludering försvåras eftersom separatism ofta grundas på en binär syn på kön där kvinnor och män anses vara enda alternativen. Motiven till att vara separatistiska har, i mina intervjuer, handlat om en möjlighet att kunna fördjupa diskussionen och analysen av patriarkalt förtryck genom att endast behöva se till kön. Det går att förstå som en förenklad förståelse av kategoriseringar, men det går också att tolka separatism som en pragmatisk avgränsning av målgruppen. Många separatistiska lokaljourer som jag har intervjuat menar att de inte ser något fel i att engagera och involvera män i sitt arbete men att de gjort sitt val för att ”vi fokuserar inte på dem, det är inte en kamp för män”. Här blir det återigen tydligt kring vilka ledord som driver kampen kring våldsfrågan, där Roks säger att de driver en feministisk kamp och Unizon istället använder jämställdhet som ledord. En av informanterna från en separatistisk lokal förening påtalade risken för att träffa på våldsamma män, eller män som inte ”upplevs goda”:

Och sen blev ju också Kapten Klänning, och den historien blev ju också för oss, ytterligare ett kvitto, att ’se, här har vi polismyndighetens största feminist och så är han själv en sadistisk förövare’. Ja, alltså kan vi inte gå i god för några män, även om dom verkar bra.

Citat från en lokaljour (Roks)

Män har haft slutna rum hur länge som helst, det har aldrig funnits en tanke på att det har varit diskriminerande. Men när kvinnojourerna har valt att liksom... då har man tassat runt. Det att män inte har haft insyn har varit provocerande och hotfullt för männen (...). Jag menar, titta bara på deras klubbar av olika slag, och ordern-verksamheter och grejer, som definitivt har varit slutna för alla andra än män.

Citat från en lokaljour (Roks)

Genom att helt hålla sig borta från män, menar jourerna att de slipper riskera att ”fel” män, våldsamma män, tar sig in på juren. Det går att förstå denna tanke som en överliggande känsla av män som hotfulla och våldsamma, även om det såklart inte går att bortse från män som överrepresenterade när det gäller förövare i våldstatistiken (BRÅ, 2009). En av informanterna lyfte jämförelsen med mäns separatistiska rum som ofta får, och framför allt

historiskt sett har fått finnas utan att möta samma kritik som kvinnliga separatistiska rum. Återigen ligger en binär syn på kön till grund för arbetet och organiseringen kring sakfrågan.

En annan informant menar att kritiken har funnits för att det just handlar om våldsfrågan, som främst fokuserat på män som förövare och menar att ”kvinnoorganisationer” möter mer motstånd, och att ”i alla andra samhällsfrågor så förväntar man sig inte att det ska vara en enad front” och att ”det har drivits jättemycket häxjakt på enskilda kvinnor som varit engagerade i de här rummen”. Detta säger något om kvinnors utsatthet när de uttalar och engagerar sig i offentliga, samhälleliga frågor. Hot och hat kan ofta komma att bli något man måste utstå, just i egenskap av offentlig kvinna (Sandström, 2017). Här är det viktigt att se hur feministiska, ofta samhällskritiska organisationer många gånger möter både granskning och motstånd och att följderna av det skapar en känsla av försvar, att man vill försvara sig och det då kan upplevas som en attack när man bemöts med kritik, en aspekt jag diskuterat under avsnittet ”Etiska reflektioner”.

7.2.2 Individ i stöd, gruppen i politik – utgångspunkt i binärt könssystem

Att dom inkluderar alla kön betyder inte att dom är superinkluderande kring transpersoner direkt, utan snarare cis-män

Citat från en lokaljour (Fristående)

Vi ber ingen dra ner brallorna för att verkligen bekräfta att dom är kvinna, om du förstår vad jag menar

Citat från en lokaljour (Unizon)

Något som framkommer tydligt i flertalet intervjuer är skillnaden mellan individ och grupp. Många menar att de inte skulle stoppa någon från att söka stöd hos jouren, oavsett könsidentitet eller sexuell läggning (med undantag för heterosexuella cis-män). De förklarar att de såklart inte gör några undersökningar kring personers könsidentitet eller sexuella läggning och flera säger att det inte är viktigt i sammanhanget av att få stöd. Här blir det viktigt att förtydliga att när det handlar om stödet inkluderar det inte nödvändigtvis skydd. De allra flesta lokaljourer tar emot alla personer (främst icke-cismän) för stödsamtal och praktiskt stöd. Dock skiljer detta sig när det kommer till skydd och när skyddade boenden blir aktuellt. Där finns ofta en tanke om kvinnoseparatism där ingen som ”kan uppfattas” som man är välkommen, vilket också uttrycks - om än implicit - i flertalet intervjuer. Där blir återigen

mäns våld mot kvinnor det främsta fokuset, där kvinnor måste skyddas från alla som kan "misstänkas" vara man, där syftet ska vara en fristad för (cis)kvinnor. Här görs en tydlig skillnad inom hbtq-gruppen, där homosexuella cis-kvinnor upplevs vara lättare att ackommodera, i sin egenskap av cis-person, och ses som mindre potentiellt hotfull. Att en kvinna är utsatt av en annan kvinna förstås som ett individ-problem och löses enklast genom en kartläggning och riskbedömning av den enskilda förövaren. När det kommer till kvinnor utsatta av män ses istället samtliga män som en riskgrupp och ingen man släpps in på boenden. I frågan om skyddat boende blir betydelsen och förståelsen av kön vital eftersom indelningen bygger på en binär syn där alternativen är "kvinna" eller "man" och att det här även handlar om att kunna passera som ett kön, inte nödvändigtvis vad man själv anser sig vara.

I mina intervjuer går det att se en generell binär och traditionell syn på vad kön är och denna syn står som grund när man pratar om inkludering och framför allt svårigheterna med inkluderingsarbete. Det är dessutom något som riskeras att neutraliseras när man pratar om kön som binärt utan att explicit förklara att det är så man ser på det. Diskussionen om mäns våld mot kvinnor handlar huvudsakligen om cis-personer, vilket inte omnämns i varken statistik eller offentliga samtal om våld. Genom att neutralisera och förenkla kön och könsidentitet riskerar konsekvenserna att bli stora för de personer som inte har en cis-identitet eller som har en könsidentitet som är mer flytande. Denna skarpa och binära syn på kön normaliseras och föreställs som objektiv i diskussionen om könets påverkan på våld. Här går det även att förstå detta normaliserande av cis-identiteter som något som identiteter konstant andrefieras utifrån, och kontinuerligt förstås i förhållande till.

8. Avslutande diskussion

I detta stycke sammanfattar jag min analys och knyter an den till mina forskningsfrågor och mitt syfte. Syftet med denna uppsats var att studera utvecklingen i kvinnojoursrörelsen i Sverige och dess arbete med hbtq-inkludering. Jag ville förstå vilka narrativ av våld som möjliggörs och synliggörs inom rörelsen samt hur rörelsen och de två riksförbunden ser på och arbetar för inkluderingsarbete kopplat till hbtq.

Det framkommer en svartvit bild kring frågan om våld, både inom rörelsen och utanför. Många av mina informanter beskriver det som att det måste få handla om mäns våld mot kvinnor och att just det perspektivet måste lyftas - främst för att det är ett samhällsproblem som även sträcker sig globalt. Andra menar att mäns våld mot kvinnor bidrar till att osynliggöra andra maktrelationer som skapar våld i nära relationer. Mittemellan dessa två motpoler har jag försökt röra mig. Jag har försökt att inte se det som två motpoler, att inte tänka på frågan som uppdelad utifrån de två perspektiven, att inte se det som två ytterligheter på samma skala. Diskursen ser i mångt och mycket ut på det viset, frågan blir ofta binär och möjligen förenklad. Går det att förena frågan om mäns våld mot kvinnor med hbtq-inkludering utan att skapa konflikt eller osynliggörande? För att låna orden från några av mina informanter så är det bra med en mångfacetterad rörelse där flera perspektiv diskuteras och ifrågasätts, kanske är det enda sättet att inkludera så många som möjligt. Lokaljourerna kan arbeta på ett sätt och driva frågan mer eller mindre hur de vill - åtminstone lokalt. På riksnivå, kvinnojoursrörelsen som helhet, finns det i dagsläget två stora röster som har möjlighet och makt att sätta agendan. Här påminns vi om vikten av att göra en maktanalys som sträcker sig genom och bortom kön, sexualitet, ras, geografisk plats och yta och ekonomiska förutsättningar. Hur utövar riksförbunden den makt de har? Vilka inkluderas och vilka blir hörda? I mitt material finns en ambivalens hos lokaljourer kring sitt medlemskap i riksförbunden då de påtalar att de kan känna sig blockerade och begränsade i diskussionerna, vilket får hindrande konsekvenser för hbtq-inkludering i rörelsen överlag. Flertalet informanter visar att de anser frågan vara viktig, men att de kommer till en återvändsgränd när frågan ska diskuteras på riksförbunds nivå. Här synliggörs riksförbundens makt över frågan, där riksförbunden visserligen representerar lokaljourerna och driver frågan om mäns våld mot kvinnor politiskt, men samtidigt fungerar som en stoppkloss i diskussionen om hbtq-inkludering.

I slutänden är en fråga som kan förstås utifrån ekonomi, ideologi och identitet – på en grundförståelse av binära könsystem. Synen på kön blir den grundpelare utifrån vilken våld förstås och tolkas. De ekonomiska förutsättningarna för jourerna är starkt kopplade till statliga medel och myndigheters formuleringar av hur pengarna ska användas och för vilken målgrupp. Detta försvårar betydligt för jourer att kunna bedriva sina verksamheter och utveckla sitt arbete. Genom att konsekvent endast beviljas medel för korta perioder i taget skapas en osäkerhet och en otrygghet som präglar möjligheterna att skapa hållbar utveckling för såväl lokala som nationella förbund. Diskussionen om hbtq-inkludering kan förstås som en del av en större helhet inom kvinnojoursrörelsen där en identitetsfråga är aktuell. Identiteten rör frågor som professionalism, separatism, perspektiv på våld och feministiska grenar. Hur ska kvinnojoursrörelsen gå vidare i en modern värld som alltmer arbetar för inkludering och intersektionell förståelse av samhällsstrukturer utan att den historiska kampen försvinner eller osynliggörs? Hbtq-inkludering kan utifrån dessa tankar förstås som endast en del av utvecklingsarbete som möter en alltmer komplex verklighet. Det finns en rädsla för att tappa politisk mark kring frågan om mäns våld mot kvinnor och en rädsla för att könsaspekten i våld i nära relationer inte längre ska lyftas fram. I mina informanternas svar går det att se en rädsla om att inte längre kunna driva frågan i den (radikalfeministiska) riktning som tidigare gjorts och att man är rädd för att ett inkluderingsarbete ska radera det man tidigare byggt upp. Vilken ideologi bör jourerna framöver arbeta för och sträva mot, för att hålla takt med övrig samhällsutveckling? Den ideologi som präglat kvinnojoursrörelsen främst historiskt sett är en radikalfeminism. Även här blir frågan om jourrörelsens framtid komplex och utmanande, men troligtvis även givande och utvecklande. Den geografiska plats där lokala jourer är verksamma har troligtvis än mer betydelse än vad som framkommit av mitt material, vilket hade varit intressant att se i en vidare forskning.

Hbtq-inkludering präglas av en tanke om att stödinsatser ska ges med ett ”öppet sinne” men det finns få metoder för hur detta öppna sinne ska praktiseras. Intervjuerna synliggör en tilltro till människors ”goda värderingar” men det finns inga genomtänkta strategier för hur föreningar ska göra när goda värderingars praktiker bryts. Det går att se ett särskiljande på hur man tar sig an frågan om våld i nära relationer, om det är kopplat till en politisk och strukturell fråga eller om det handlar om individer som behöver stöd i en utsatt och ofta akut situation. När frågan om våld drivs på politisk nivå förstås våld utifrån ett könsmaktsperspektiv i en kamp om att synliggöra patriarkala konsekvenser av manlig hegemoni, men när frågan aktualiseras i mötet med enskilda individer finns det snarare en

liberal förståelse av individens kompetens och grundvärderingar. Det finns inga uttalade strategier eller metoder för att implementera ”människors lika värde” och ”varje människas rätt till ett liv fritt från våld”, istället anammas en tro på ett öppet sinne och att resten löser sig automatiskt. Det som kontinuerligt blir synligt i denna diskussion är att det finns en norm bestående av en radikalfeministisk förståelse som ingångspunkt i frågan om våld i nära relationer och att andra frågor rör sig i relation till detta. Det handlar om såväl kön, etnicitet, kultur, sexualitet och så vidare. Utgångspunkten som frågan ständigt rör sig kring är en radikalfeministisk kamp mot mäns våld mot kvinnor. Följderna av detta aktualiserar frågor om vem som får tillträde till stöd och skydd, vilket visar på vikten av de frågor som min uppsats ämnat diskutera.

Som framkommit i mina intervjuer kontinuerligt är synen på kön binär vilket på många sätt omöjliggör en djupgående och genomgående hbtq-inkludering. Inkluderingen finns på papper och på ytan men i praktiken omöjliggörs den och arbetas och förstås hela tiden i relation till en centrerad tanke om mäns våld mot kvinnor med cis- och heteronormer som utgångspunkt. Detta är ett reellt problem som får konsekvenser för våldsutsatta. Följderna av en hbtq-inkludering måste innefatta en förändring av hur kön förstås.

De grupper/personer med större inflytande inom rörelsen har just makten att definiera hur rörelsen i sig ska prata om kön, våld, sexualitet och så vidare. Vad gör det för rörelsen i det dagliga arbetet? Vad gör det med den dagliga tolkningen av våldsfrågan att majoriteten av de engagerade och anställda följer en vithetsnorm, cis-norm och en heteronorm? Det påverkar vilka samhällsgrupper som därmed får legitimitet i frågan och som därmed även påverkar historieskrivningen kring den. De radikalfeministiska influenser på vilka jourrörelsen står blir till hindrande och begränsande för hbtq-inkluderade. Att visa på och berätta om slitningar internt riskerar att skada rörelsen, men kan samtidigt visa på en mångfald av perspektiv och är även nödvändig för att fortsätta utveckla för att bättre möta och stödja fler utsatta personer som lever i våldsamma relationer. Här hoppas jag att min uppsats kan bidra.

9. Litteraturförteckning

- Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB.
- Ambjörnsson, F. (2010). *Vad är queer?* Stockholm: Natur och kultur.
- BRÅ. (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relation - våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Västerås: Brottsförebyggande Rådet.
- Caratte Esteche, A. (2020). *I Cissi Wallins värld får bara vita heterosexuella ciskvinnor från innerstan vara med*. Hämtat från qx.se: https://www.qx.se/samhalle/opinion/196549/i-cissi-wallins-varld-far-bara-vita-heterosexuella-ciskvinnor-fran-innerstan-vara-med/?fbclid=IwAR3T99dib4I3haPvzsus4Z6buse0_Wn8XeK2PU7zh2LJaQe1keRsspKzAI 8 den 17 maj 2020
- Card, C. (1995). *Lesbian chioces*. Columbia University Press.
- CDC. (2018). *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2015 Data Brief - Updated release*. Atlanta, Georgia: National Center for Injury Prevention and Control.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, ss. 1241-1299.
- DeVault, M. L. (1999). *Liberating method - feminism and social research*. Philadelphia: Tempel University Press.
- DO. (2020). *Diskriminering i arbetslivet*. Hämtat från do.se: <https://www.do.se/om-diskriminering/diskrimineringsforbud-inom-olika-omraden/diskriminering-missgynnande-arbetslivet/> den 10 maj 2020
- Donovan, C., & Barnes, R. (2020). *Queering narratives of domestic violence and abuse*. Cham: Palgrave Studies.
- Drougge, U. (2020). *Ska inte män få vara med? Kvinnokampen och den kroniska könssjukdomen*. Hämtat från kvinnotryck.se: https://www.kvinnotryck.se/ska-inte-man-fa-vara-med/?fbclid=IwAR3JwR15Gn28a4oHRSbH-n85h5_8Rj-_pptxMZuzARWTNp_t-uC_-42cWeE den 19 maj 2020
- Eduards, M. (2002). *Förbjuden handling - om kvinnors organisering och feministisk teori*. Malmö: Liber AB.
- Elgán, E. (2017). *Grupp 8 och revolten mot manssamhället*. Hämtat från video.stockholm.se: <https://video.stockholm.se/video/16395813/grupp-8-och-revolten-mot-manssamhallet> den 15 maj 2020
- Enander, V., Holmberg, C., & Lindgren, A.-L. (2013). *Att följa med samtiden - kvinnojour rörelse i förändring*. Stockholm: Atlas.
- FN. (1979). *Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering av kvinnor*. New York: Utrikesdepartementet.
- FN. (2020). *Våld mot kvinnor ökar i coronakrisen*. Hämtat från fn.se: <https://fn.se/aktuellt/ovriga-nyheter/fn-vald-mot-kvinnor-okar-i-coronakrisen/> den 10 maj 2020
- FRA. (2015). *Violence against women: an EU-wide survey. Main results*. Luxembourg: FRA - European Union agency for fundamental rights.
- Frenzel, A. (2014). *Brott i nära relationer - en nationell kartläggning*. Brottsförebyggande rådet. Stockholm: Ordförrådet AB.
- Glass, P. G. (2016). Using history to explain the present: The past as born and performed. *Ethnography*, ss. 92-110. Vol. 17(1).

- Gottzén, L. (2014). Maskulinitet och mäns våld mot kvinnor. i G. Heimer, A. Björck, & C. (. Kunosson, *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar* (ss. 97-113). Lund: Studentlitteratur AB.
- Gottzén, L. (2019). *Av det känsligare slaget: män och våld mot kvinnor*. Makadam Förlag.
- Hallin, A., & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Haraway, D. (2003). Situated knowledges: the science question in feminism and the privilege of partial perspective. i S. Harding, *The feminist standpoint theory reader: intellectual & political controversies* (ss. 81-102). London: Routledge.
- Harding, S. (1992). Rethinking Standpoint Epistemology: What Is 'Strong Objectivity'? i L. Alcoff, & E. Potter, *Feminist Epistemologies* (ss. 49-82). Routledge.
- Hesse-Biber, S. N. (2012). *Handbook of feminist research: theory and raxis*. California: SAGE Publications, Inc.
- Holmberg, C., & Stjernqvist, U. (2005). *Våldsamt lika och olika - om våld i samkönade parrelationer*. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Jarl, B., & Stolt, E. (2010). *Mellan normalitet och avvikelser*. Uppsala: NCK.
- Lind Palicki, L., & Milles, K. (2015). Feministisk språkplanering under den andra vågens kvinnörelse: exemplen Grupp 8 och den offentliga språkvården. i J. Magnusson, K. Milles, & Z. Nikolaidou, *Könskonstruktioner och språkförändringar: Rapport från den åttonde nordiska konferensen om språk och kön* (ss. 145-165). Huddinge: Södertörns Högskola.
- Lockhart, L. L., & Danis, S. F. (2010). *Domestic violence - intersectionality and culturally competent practice*. New York: Columbia University Press.
- Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J., & Kalliokoski, A.-M. (2001). *Slagen dam - mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige - en omfångsundersökning*. Umeå: Åströms Tryckeri.
- Lykke, N. (2009). *Genusforskning - en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. Stockholm: Liber AB.
- Mulinari, D., & de los Reyes, P. (2010). *Intersektionalitet - kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber AB.
- Nash, J. C. (2008). Re-thinking intersectionality. *Feminist Review*, ss. 1-15. Volym 89(1).
- Nationellt center för kvinnofrid. (u.å.). *Kvinnojourernas verksamhet*. Hämtat från NCK.se: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/kommunernas-kvinnofridsarbete/kvinnojourernas-verksamhet/> den 7 maj 2020
- NCK. (2018). *Våld mot hbtq-personer - en forsknings- och kunskapsöversikt*. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid.
- NCK. (2020). *FN:s arbete mot våld*. Hämtat från Nationella Centret för Kvinnofrid: <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot-kvinnor-ett-globalt-perspektiv/fn-s-arbete-mot-vald/> den 15 maj 2020
- NCK. (u.å.). *Kvinnojourernas verksamhet*. Hämtat från Nationellt Centrum för Kvinnofrid: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/kommunernas-kvinnofridsarbete/kvinnojourernas-verksamhet/> den 10 maj 2020
- NCK. (u.å.). *Våld i nära relationer*. Hämtat från nck.uu.se: <https://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/> den 13 maj 2020
- NCK. (u.å.). *Våld som privat eller politisk fråga*. Hämtat från Nationellt Centrum för Kvinnofrid: <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/mans-vald-mot->

- kvinnor-ett-globalt-perspektiv/vald-som-privat-eller-politisk-fraga/ den 2020-05-10
den 13 maj 2020
- Nessvold, H. (2018). *Ta det som en man*. Bonnier Carlsen.
- Nordborg, G. (2014). Mäns våld mot kvinnor. i G. Heimer, A. Björck, & C. Kunosson, *Våldsutsatta kvinnor - samhällets ansvar* (ss. 43-67). Lund: Studentlitteratur AB.
- Regeringen. (2020). *Kvinnofrid*. Hämtat från regeringen.se: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/1995/06/sou-199560/> den 13 maj 2020
- Ristock, J., Zoccole, A., Passande, L., & Potskin, J. (September 2019). Impacts of colonization on Indigenous Two-Spirit/LGBTQ Canadians' experiences of migration, mobility and relationship violence. *Sexualities*, ss. 767-784.
- Rogers, M. (September 2015). Challenging cisgenderism through trans people's narratives of domestic violence and abuse. *Sexuality*, ss. 803-820.
- Roks. (2014). *Verksamhetsberättelse 2014*. Åtta.45 AB.
- Roks. (u.å.). *Programförklaring*. Hämtat från roks.se: <https://www.roks.se/om-roks/roks-kunskap-hjalp-opinion> den 20 feb 2020
- Roks. (u.å.). *Våld i lesbiska relationer*. Hämtat från roks.se: <https://www.roks.se/om-roks-roks-stallningstaganden/vald-i-lesbiska-relationer> den 19 mars 2020
- Roks.se. (u.å.). *Roks - kunskap, hjälp, opinion*. Hämtat från roks.se: <https://www.roks.se/om-roks/roks-kunskap-hjalp-opinion> den 4 feb 2020
- Rosenberg, T. (2015). Jämställt sex sökes. i E. Manga, & R. Vinthagen, *Utvägar - Feministiska allianser för en solidarisk framtid* (ss. 128-136). Stockholm: Ordfront Förlag.
- Sandström, S. (den 8 November 2017). *Så skiljer sig hoten mellan kvinnor och män*. Hämtat från svt.se/nyheter: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/blekinge/sa-skiljer-sig-hoten-mellan-kvinnor-och-man> den 3 mars 2020
- Sargeant, M. (2011). *Age discrimination and diversity*. London: Cambridge University Press.
- Socialstyrelsen. (u.å.). *Kvinno- och tjejjourer*. Hämtat från stadsbidrag.socialstyrelsen.se: <https://statsbidrag.socialstyrelsen.se/organisationer/kvinno--och-tjejjourer/> den 12 maj 2020
- Söderlund, M. (2015). *Göra män*. Ordfront Förlag.
- Terrafem. (u.å.). *Terrafem står utan pengar - Socialstyrelsen säger nej*. Hämtat från terrafem.org: <http://www.terrafem.org/press/pressmeddelande/terrafem-star-utan-pengar-socialstyrelsen-sager-nej> den 13 maj 2020
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Uppsala: Studentlitteratur AB.
- Unizon. (2015). *Unizons manifest*. Hämtat från unizon.se: <http://unizon.se/om-unizon/unizons-manifest> den 20 feb 2020
- Unizon. (2015). *Våld i lhbtq-relationer*. Hämtat från unizon.se: <http://unizon.se/mans-vald-mot-kvinnor/vald-i-nara-relationer/vald-i-lhbtq-relationer> den 20 feb 2020
- Unizon.se. (2014). *Om Unizon*. Hämtat från unizon.se: <http://unizon.se/om-unizon> den 4 feb 2020
- Wallin, C. (2020). *Feminism är inte en faddergala för alla*. Hämtat från expressen.se: <https://www.expressen.se/kronikor/cissi-wallin/feminism-ar-inte-en-faddergala-for-alla/> den 13 maj 2020
- Werner, Å. (2019). *Kunskap och erfarenheter av arbete med våldsutsatta hbtq-personer*. RFSL Rådgivning.

10. Bilagor

10.1 Intervjuguide

Förutsättningar:

- Svaren från den här intervjun kommer att användas i min uppsats, i ett försök att förstå utvecklingsarbetet inom jourrörelsen i Sverige
- Uppsatsen kommer läggas upp på LUP Student Papers, om den blir godkänd, vilket innebär att den blir tillgänglig för offentligheten
- Du kan alltid avbryta om du inte vill/något inte känns bra
- Dina svar kommer anonymiseras
- Är det okej att jag spelar in intervjun på bandspelare?

Berätta lite om organisationen

- Hur länge har den funnits
- Vad är huvudarbetet/syftet?
- Vilka är målgruppen?
- Hur finansieras den?

Berätta lite kort om din roll

- Hur länge har den funnits
- Vad innefattar den

Nu kommer jag gå vidare till att ställa frågor med fokus på olika begrepp och här är jag intresserad av hur de olika begreppen förstås och diskuteras inom organisationen, mer än hur arbetet bedrivs. Temat rör:

Våld i nära relation

- Hur ser organisationen på våld i nära relation?
 - o Hur definieras och förstås våld? (Ge exempel; patriarkalt system, maktanalys, individuell etc)
 - o Förövare / utsatt – hur analyseras relationen?
 - Hur ser en på den utsatta?
 - Hur ser en på förövaren?
- Våld i nära relation vs mäns våld mot kvinnor

- Hur pratar er organisation om våld? Varför?
- För- och nackdelar med de båda perspektiven

HBtQ-Inkludering:

- Hur tolkar/definierar organisationen HBtQ-inkludering?
- Hur förstår organisationen begreppet HBtQ? (Vilka grupper ser ni inom begreppet)
- Är inkluderingsarbete viktigt för er organisation? Varför/varför inte?
 - Diskuteras frågan? På vilket sätt? Hur har det diskuterats över tid?
 - Finns några beslut tagna kring arbetet och hur det ska göras? Vilka? På vilka grunder (argument/motivering)
 - Om ja, hur ser följderna ut då? Hur arbetar en för inkludering?
 - Om nej, hur påverkas arbetet av att vara separatistiskt? (är separatism det ord som används internt?)

Om inkludering:

- Vilka inkluderas inom HBtQ? Samtliga?
- Kan det skilja sig mellan hur en inkluderar tex sexuell läggning och könsidentitet?
- Vad definierar personen som söker stöd? Är det förövaren eller den utsatta? (ex om en bisexuell kvinna utsätts i en heterosexuell relation vs om en homosexuell kvinna utsätts i homosexuell relation)
 - Hur länge har organisationen arbetat med HBtQ-inkludering?
 - Hur började arbetet och hur har utvecklingen sett ut?
 - Vad är bra inkluderingsarbete (kopplat till HBtQ) för er?
 - Hur har arbetet tagits emot av de som arbetar inom organisationen?

Om separatism:

- Varför är separatism viktigt?
- Hur har separatism sett ut hos er?
- Har ni mött kritik och vad har den kritiken i så fall bestått av?

(Det finns ju två riksorganisationer för jourverksamheter i Sverige idag; Unizon och Roks.

- Vilka faktorer tror du påverkar att jurer väljer den ena eller den andra?

- Vad tror du är anledningen till att vissa väljer att inte vara med i någon av dem?
 - Detta med att det finns två olika riksorganisationer som jourer väljer mellan, och att vissa jourer väljer att inte gå med i någon alls, eller att gå ur den de är med, kan det leda till att rörelsen delas?
 - Hur tror du att det kan påverka rörelsen i sin helhet?

Slutligen:

- Hur ser representation från minoritetsgrupper som HBTQ ut internt inom organisationen?
- Är det något du har tänkt på under intervjun som du vill tillägga?

10.2 Intervjuer

Transkribering av intervjuerna finns tillgängliga för granskning.

Intervju 1

18 februari 2020

Tid: 37 min

Intervju 5

20 mars 2020

Tid: 1h 8 min

Intervju 2

26 februari 2020

Tid: 1 h 3 min

Intervju 6

26 mars 2020

Tid: 42 min

Intervju 3

10 mars 2020

Tid: 43 min

Intervju 7

27 mars 2020

Tid: 46 min

Intervju 4

16 mars 2020

Tid: 40 min

Intervju 8

3 april 2020

Tid: 1 h